

Riksdagspartiernas svar på språkpolitiska frågor

Språkrådets enkät inför riksdagsvalet 2022

Riksdagspartiernas svar på språkpolitiska frågor

Språkrådets enkät inför riksdagsvalet 2022

Författare: Ellen Bijvoet och Jennie Spetz

© Institutet för språk och folkminnen, 2022

ISBN: 978-91-86959-87-6

Permanentlänk: <https://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:sprakochfolkminnen:diva-2487>

Omslag och grafisk form: Isof

Institutet för språk och folkminnen

Box 135

751 04 Uppsala

www.isof.se

Riksdagspartiernas svar på språkpolitiska frågor

Språkrådets enkät inför riksdagsvalet 2022

Ellen Bijvoet och Jennie Spetz

Utgiven av Institutet för språk och folkminnen, 2022

Innehåll

INLEDNING	3
Bakgrunden till enkäten	4
1. SPRÅKLAGARNA	4
1.1 Språklagen	4
1.2 Minoritetslagen	6
2. SVENSKA SPRÅKET	7
2.1 Ansvaret för svenskan	7
2.2 Svenska för invandrare (sfi)	9
2.3 Språkkrav för permanent uppehållstillstånd och medborgarskap	11
3. DE NATIONELLA MINORITETSSPRÅKEN	13
4. SVENSKT TECKENSPRÅK	16
5. DET FLERSPRÅKIGA SAMHÄLLET	18
5.1 Engelskan i Sverige	18
5.2 Stöd till flerspråkiga personer	20
5.3 Modersmålsundervisning	21
5.4 Tillgång till tolk	24
5.5 Främjande av flerspråkighet i samhället generellt	26
6. AVSLUTANDE DISKUSSION	28
REFERENSER	36
Lagar	36
Statens offentliga utredningar	36
BILAGA 1: ENKÄT TILL RIKSDAGSPARTIERNA	
BILAGA 2: SPRÅKLAGEN (SFS 2009:600)	

Inledning

Språkpolitiken finns inbäddad i de flesta områden i den svenska politiken. Det är inte så konstigt att det är så, eftersom människors språkanvändning och villkoren för den är så grundläggande i samhället. Således återfinns bestämmelser om språkundervisning i svenska och i andra språk inom utbildningspolitiken. Regler om undervisning i svenska för den som invandrar till Sverige (sfi) har utretts inom både Utbildningsdepartementet och Arbetsmarknadsdepartementet eftersom frågan anses ha kopplingar både till utbildningsfrågor och till arbetsmarknadsfrågor. Frågor som har att göra med svensk språkvård och skyddet för de nationella minoriteternas språk och kultur samlas däremot ofta under Kulturdepartementet eftersom både bevarande och utövande av språk och kultur är tätt sammanflätat. Den kanske mest aktuella och omdiskuterade språkpolitiska frågan just nu – införandet av ett språkkrav för permanent uppehållstillstånd och svenskt medborgarskap – har nyligen utretts tillsammans med andra medborgarskapsfrågor under Justitiedepartementet.

Att de språkpolitiska frågorna inte kan samlas under ett enda politikområde kan medföra en utmaning på så sätt att det språkpolitiska perspektivet ofta befinner sig i en minoritetsposition. Språkpolitiken löper därför en ständig risk att överskuggas av alla övriga perspektiv som beslutsfattare har att ta ställning till inom utbildningspolitiken, kulturpolitiken, migrationspolitiken och så vidare. Av den anledningen är språklagen till nytta, eftersom det är en lag som utgår från en rad principer om hur det svenska språksamhället ska se ut. Alla nya lagar och förordningar som formuleras, oavsett om det är inom kulturpolitiken eller migrationspolitiken, behöver därmed rätta sig efter den fastlagda språkpolitiken och det som står i språklagen.

Trots språklagen kan man dock ofta få intrycket att språkpolitiken inte lika ofta diskuteras bland svenska politiker som bland deras kollegor i Norge och Finland. Den svenska språkpolitiken, med några undantag såsom språkkravsfrågan, lever en förhållandevis undanskymd tillvaro. Inför riksdagsvalet 2022 vill Språkrådet därför ta chansen att teckna en bild av riksdagspartiernas inställning till några centrala språkpolitiska frågor, med hjälp av en enkät som partierna fått besvara. Till enkäten har vi valt ut de områden som vi anser vara de mest centrala utifrån språklagens bestämmelser. Syftet är inte att värdera de olika partiernas ställningstaganden utan enbart att redovisa partiernas svar på Språkrådets enkätfrågor för att med hjälp av dem lägga en partipolitisk karta över språkpolitiken.

Språkrådets valenkät omfattade 18 frågor (både flervalsfrågor och öppna frågor) och besvarades av samtliga riksdagspartier: Centerpartiet, Kristdemokraterna,

Liberalerna, Miljöpartiet, Moderaterna, Socialdemokraterna, Sverigedemokraterna och Vänsterpartiet.¹ Svaren lämnades in under mars och april 2022.

Bakgrunden till enkäten

Institutet för språk och folkminnen (Isof) är en statlig myndighet som samlar in, bygger upp och sprider information om språk och kultur. Språkrådet är en avdelning inom Isof som har ansvar för språkvården inom svenska, de nationella minoritetsspråken² och svenskt teckenspråk. Språkrådet arbetar också med flerspråkighet, språkpolitik, språkteknologi, klarspråk och terminologi.

Isof har bland annat regeringens uppdrag att följa upp språklagen (SFS 2009:600).³ Språklagen är en ramlag som anger principer för språkval och språkanvändning i den offentliga sektorn. Lagen säger bland annat att myndigheternas⁴ språk ska vara svenska som grundregel, och att myndigheter i Sverige måste använda klarspråk, det vill säga ett vårdat, enkelt och begripligt språk. Språklagen anger också att myndigheterna har ett ansvar att skydda och främja de nationella minoritetsspråken och det svenska teckenspråket, att alla Sveriges invånare ges möjlighet att lära sig, utveckla och använda svenska samt att alla som bor i Sverige, oavsett vilket modersmål de har, ska ges möjlighet att använda och utveckla sitt modersmål.

1. Språklagarna

1.1 Språklagen

Enkäten inleddes med följande, mycket övergripande fråga: ”Anser ni att språklagen (SFS 2009:600) har haft god effekt utifrån sitt syfte: att främja det svenska språket, de nationella minoritetsspråken, det svenska teckenspråket och tillgången till andra språk?”. Vi ställde också följdfrågan: ”Finns det något ni tycker borde ändras i språklagen?”.

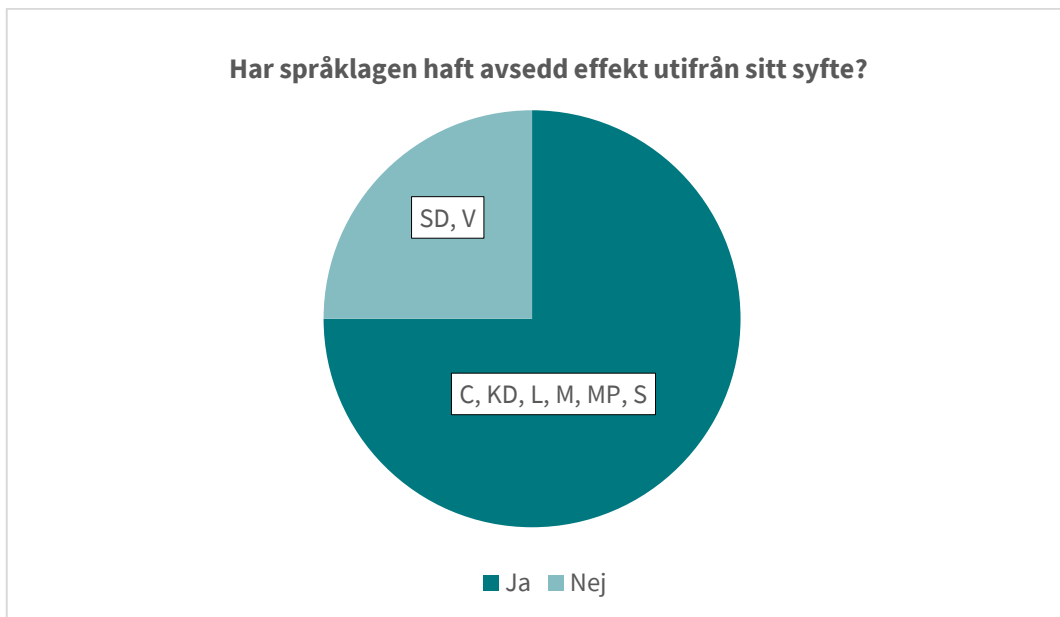
Som framgår av figur 1 anser alla riksdagspartier utom två (SD och V) att språklagen har haft god effekt. I svaret på följdfrågan förklarar Sverigedemokraterna och Vänsterpartiet på vilket sätt de menar att språklagen inte levt upp till sitt syfte (se nedan).

¹ Enkäten återges i bilaga 1 till den här rapporten.

² Sametinget har ansvar för språkvården i de samiska språken.

³ Lagtexten återges i bilaga 2 till den här rapporten.

⁴ Med myndigheter menas i det här sammanhanget kommuner, regioner, statliga myndigheter och andra aktörer inom den offentliga sektorn.

Figur 1. Riksdagspartiernas svar ("ja", "nej" eller "ingen uppfattning/vet ej") på frågan: "Anser ni att språklagen (SFS 2009:600) har haft god effekt utifrån sitt syfte: att främja det svenska språket, de nationella minoritetsspråken, det svenska teckenspråket och tillgången till andra språk?"

På följdfrågan om huruvida partierna anser att något borde ändras i språklagen svarar Centerpartiet, Liberalerna, Moderaterna och Socialdemokraterna att de inte ser några direkta behov av förändringar i lagen. Centerpartiet kommenterar att det är viktigt att följa tillämpningen av språklagen. Socialdemokraterna skriver att det i nuläget inte finns behov av ändringar men att det kan bli aktuellt längre fram och att man därför behöver utvärdera effekterna av språklagen över tid. Moderaterna kommenterar att de i dagsläget inte har några förslag på ändringar i lagen, och Miljöpartiet svarar att de inte tagit ställning i frågan. Liberalerna skriver att de inte lagt några förslag om ändringar i språklagen, men noterar att Sametingets styrelse lagt fram ett förslag om att reglera de samiska språken i en särskild samisk språklag och att ett sådant förslag skulle kunna få effekter för språklagen, om det går igenom.

Tre partier svarar dock att de vill se ändringar i språklagen: Kristdemokraterna, Sverigedemokraterna och Vänsterpartiet. Sverigedemokraterna anser först och främst att språklagen inte i tillräckligt hög grad reflekterar den språkpolitik som fastställdes 2005 genom de fyra språkpolitiska målen.⁵ Särskilt lyfter man fram målet att svenskan ska vara huvudspråk i Sverige – ett mål man menar inte uppfyllts i realiteten.

⁵ Fyra språkpolitiska mål beslutades av riksdagen den 7 december 2005: 1. Svenska språket ska vara huvudspråk i Sverige, 2. Svenskan ska vara ett komplett och samhällsbärande språk, 3. Den offentliga svenskan ska vara vårdad, enkel och begriplig samt 4. Alla ska ha rätt till språk: att utveckla och tillägna sig svenska språket, att utveckla och bruka det egna modersmålet och nationella minoritetsspråket och att få möjlighet att lära sig främmande språk.

Sverigedemokraterna skriver att det fortfarande inte finns några krav på att myndigheters kontakter med allmänheten ska ske på svenska, oavsett om det gäller medborgardialog eller informationsförmedling. Ett exempel är varningstexter: enligt Sverigedemokraterna förekommer det att aktörer väljer att informera om säkerhetsrisker enbart på engelska trots att det är svenska som är samhällets huvudspråk.

Vänsterpartiets förslag till ändringar i lagen gäller istället de nationella minoritetsspråken. Partiet skriver att de vill se förstärkningar för de fem nationella minoriteternas språk i språklagen eftersom man menar att syftet med de avsnitt i lagen som rör de nationella minoritetsspråken inte efterlevs i tillräcklig utsträckning.

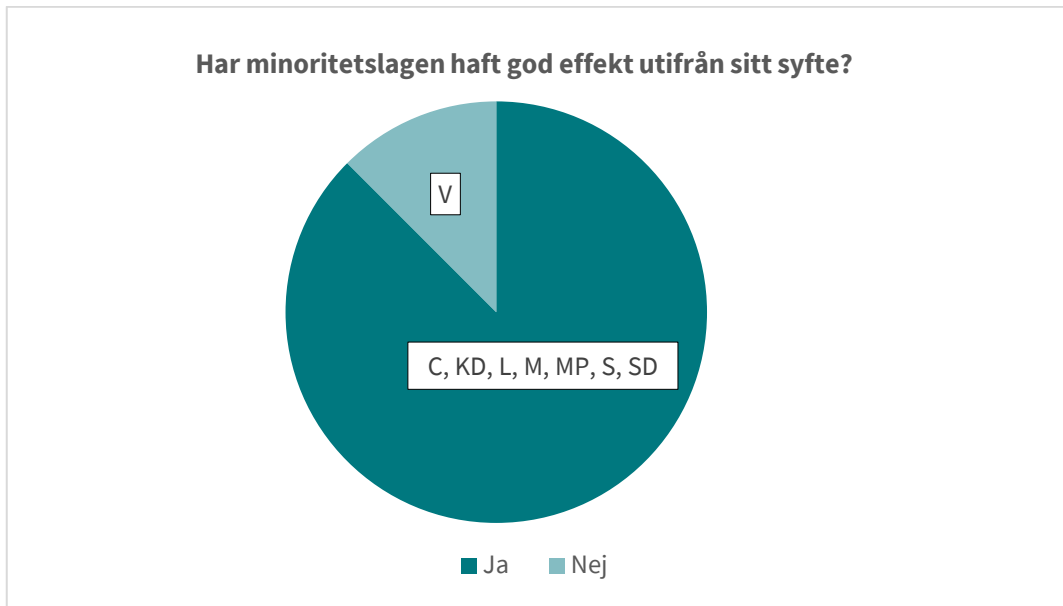
När det gäller Kristdemokraterna har de alltså svarat att de anser att språklagen haft god effekt utifrån sitt syfte, men på följdfrågan om huruvida det behövs ändringar i lagen svarar partiet att man vill se en ändring av språklagens paragraf 7 och lägga till äldalskan som ett nationellt minoritetsspråk. Kristdemokraterna skriver att man sedan rikstinget 2021 fattat beslut om att förespråka att äldalskan får status som nationellt minoritetsspråk.

Sammanfattningsvis vill alltså tre riksdagspartier se ändringar i språklagen utifrån olika perspektiv. Sverigedemokraterna vill se förstärkningar av de paragrafer som rör myndigheternas användning av svenskan, Vänsterpartiet vill se förstärkningar för de nationella minoriteterna medan Kristdemokraterna vill inkludera äldalskan i de nationella minoritetsspråken.

1.2 Minoritetslagen

Språklagen innehåller inga detaljerade bestämmelser om de nationella minoritetsspråken. Däremot anges det vilka de nationella minoritetsspråken är: finska, jiddisch, meänkieli, romska och samiska (7 §). Lagen anger också att myndigheter ska skydda och främja minoritetsspråken (8 §), samt att de nationella minoriteterna ska ges möjlighet att lära sig, använda och utveckla de nationella minoritetsspråken (14 §).

Utöver paragraferna 7 och 8 i språklagen, syftar även lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk (SFS 2009:724, hädanefter ”minoritetslagen”) till att stärka och främja de nationella minoriteterna och de nationella minoritetsspråken. I enkäten ställde vi samma fråga om minoritetslagen som tidigare för språklagen: ”Anser ni att minoritetslagen har haft god effekt utifrån sitt syfte?”

Figur 2. Riksdagspartiernas svar ("ja", "nej" eller "ingen uppfattning/vet ej") på frågan: "Anser ni att minoritetslagen (SFS 2009:724) har haft god effekt utifrån sitt syfte?".

Av figur 2 framgår att samtliga partier utom Vänsterpartiet anser att minoritetslagen har haft god effekt. Vänsterpartiet efterfrågar ett starkare grundlagsskydd för de nationella minoriteterna och deras språk. Partiet menar att det också behövs ett fungerande nationellt tillsynsansvar för att säkerställa att syftet med den aktuella lagen efterlevs.

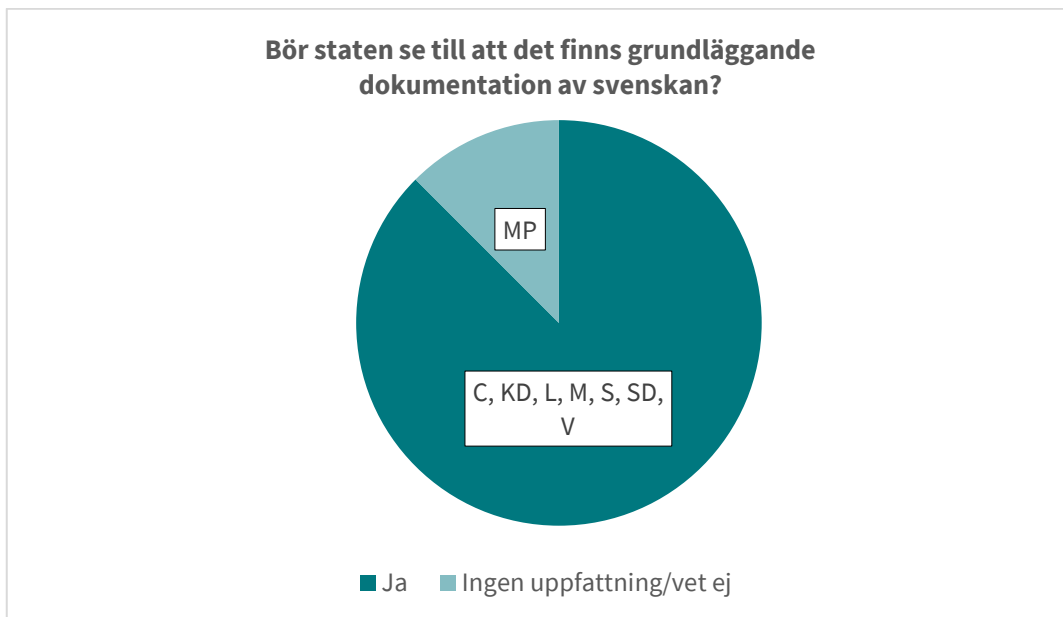
2. Svenska språket

De flesta av språklagens paragrafer handlar om svenska språket. Språklagen anger till exempel att myndigheternas språk ska vara svenska (10 §), och att de ska skriva vårdat, enkelt och begripligt (11 §). Det står också i språklagen att alla som är bosatta i Sverige ska ges möjlighet att lära sig, utveckla och använda svenska (14 §).

2.1 Ansvar för svenskan

I enkäten ställde vi en fråga om partiernas inställning till statens ansvar för svenskans infrastruktur. Frågan löd: "Tycker ni att staten har ett ansvar att se till att viss grundläggande dokumentation av svenska språket produceras och görs tillgänglig (t.ex. ordböcker, lexikon, termlistor)?"

Som framgår av figur 3 svarade alla riksdagspartier utom Miljöpartiet "ja" på den frågan. Miljöpartiet svarade "ingen uppfattning/vet ej".

Figur 3. Riksdagspartiernas svar ("ja", "nej" eller "ingen uppfattning/vet ej") på frågan: "Tycker ni att staten har ett ansvar att se till att viss grundläggande dokumentation av svenska språket produceras och görs tillgänglig (t.ex. ordböcker, lexikon, termlistor)?"

Till de partier som svarade "ja" på frågan ställdes också följdfrågan: "Vilken slags dokumentation av svenskan anser ni särskilt viktig att ge stöd åt?". Här gav alla partier utom Miljöpartiet en kommentar. De flesta partier uppger att ordböcker är viktiga. Centerpartiets svar är det som avviker. Partiet menar att det är upp till professionen att bedöma vad som behövs för att bedriva språkvård.

Sverigedemokraterna skriver att de driver frågan om en svensk kulturkanon i syfte att lära ut om svensk kultur, och att ordböcker och lexikon troligen kommer att ingå i detta. Även Kristdemokraterna är inne på kulturbevarande i sitt svar. De menar att det är viktigt att det även fortsättningsvis finns statliga medel till Svenska Akademien för framtagande av ordböcker för att bevara det svenska språket, men de nämner i det sammanhanget också poesiböcker för skolelever.

Socialdemokraterna, Liberalerna, Moderaterna och Vänsterpartiet lyfter alla fram vikten av stöd till utgivning av ordböcker och lexikon, men från lite olika vinklar. Socialdemokraterna nämner också stöd till databaser för det svenska språket. Liberalerna skriver, med hänvisning till språklagen (12 §), att en given offentlig uppgift är att se till att det finns en välfungerande verksamhet på terminologiområdet. Liberalerna betonar också att det är viktigt att SAOB (Svenska Akademiens ordbok) räddas kvar, men resonerar kring att det är svårt för politiken att avgöra i vilken mån Svenska Akademien tillhör det allmänna. Moderaterna vill värna biblioteken och har föreslagit en satsning på digitalisering, som omfattar även ordböcker och uppslagsverk. Vänsterpartiet menar att ordböcker och lexikon är viktiga, bland annat för att

dokumentera förändringar i språket, och partiet lyfter också fram dokumentationen av dialekter.

Sammanfattningsvis verkar de flesta riksdagspartier vara överens om att det är betydelsefullt att statligt stöd ges åt en dokumentation av svenskan. Framförallt är det ordböcker och lexikon som nämns. Några partier (KD och SD) lyfter fram bevarande av svenska språket som ett kulturarv, medan andra partier (L och V) snarare lyfter fram ansvaret för att bevaka den nutida svenskans utveckling.

2.2 Svenska för invandrare (sfi)

Paragraf 14 i språklagen lyder: ”Var och en som är bosatt i Sverige ska ges möjlighet att lära sig, utveckla och använda svenska”. Med koppling till den här paragrafen tog vi upp utbildningen i svenska för invandrare. Följande fråga ställdes till riksdagspartierna: ”Vad anser ni vara det viktigaste syftet med sfi (utbildning i svenska för invandrare)?”. Ett eller flera av följande svarsalternativ kunde väljas:

- i. Integrationspolitiska mål, dvs. sfi som en förutsättning för integration och delaktighet i det svenska samhället
- ii. Arbetsmarknadspolitiska mål, dvs. sfi som ett verktyg för anställningsbarhet och ett snabbt inträde på arbetsmarknaden samt egenförsörjning
- iii. Utbildningspolitiska mål, dvs. sfi som en kvalificerad språkutbildning
- iv. Annat, nämligen ...

Vid val av flera svarsalternativ ombads partierna rangordna alternativen efter vilket som uppfattas som viktigast. Det gavs även möjlighet att själv formulera ytterligare ett syfte med sfi-undervisningen – en möjlighet som dock inte utnyttjades.

Vid utformningen av de olika svarsalternativen utgick vi ifrån att de aktualiserar olika syn på språkkunskaper. För ett snabbt inträde på arbetsmarknaden kan till exempel kortare kurser i yrkessvenska vara relevanta, medan längre utbildning krävs för att uppnå en bred och kvalificerad andraspråkskompetens.

Endast Moderaterna och Miljöpartiet har kryssat för ett enda alternativ: (i) Integrationspolitiska mål. De flesta partier – Centerpartiet, Kristdemokraterna, Liberalerna, Socialdemokraterna, Sverigedemokraterna och Vänsterpartiet – anser att samtliga mål är viktiga. Ifråga om en eventuell rangordning mellan de olika svarsalternativen skriver Centerpartiet och Sverigedemokraterna att de rangordnar svarsalternativen på samma sätt som angavs i frågeformuleringen ovan: (i), (ii), (iii). Vänsterpartiet påpekar att delaktighet i samhället är en förutsättning för att kunna tillvarata demokratiska rättigheter, och utgör en grund för de övriga syftena. Kristdemokraterna och Liberalerna ifrågasätter det meningsfulla i att rangordna de olika

svarsalternativen. De påpekar att deras syn på integration utgår ifrån att social, ekonomisk och demokratisk integration hänger ihop och bildar en helhet – och därför är alla de ovan uppräknade syftena med undervisningen i svenska för invandrare lika viktiga.

Vi ställde också följdfrågan: ”Vill ni se några särskilda åtgärder avseende sfi (utbildning i svenska för invandrare)? I så fall, vilka?”. Endast Miljöpartiet har inte gett några förslag på sådana åtgärder. Centerpartiet svarar att de vill se ett kvalitetslyft för sfi och att de vill införa en sfi-peng. Även Socialdemokraterna vill stärka kvaliteten på sfi-utbildningen. De vill även arbeta för att likvärdigheten inom sfi förbättras. Socialdemokraterna skriver vidare att de har infört en språkplikt för nyanlända och att de också fortsättningsvis vill satsa på utbildningsformer där sfi kombineras med yrkesutbildningar som leder till arbete. Vänsterpartiet förespråkar att även asylsökande ska ha rätt till sfi och de vill se ökade satsningar på sfi, bland annat genom att tillsätta mer resurser. Vänsterpartiet pekar på vikten av en särskild lärarutbildning med inriktning mot vuxna inlärare av svenska. Vänsterpartiet betonar även att vinstintresset, som har lett till många oseriösa utförare och låg kvalitet, måste bort från sfi-utbildningen.

Liberalerna, Moderaterna, Kristdemokraterna och Sverigedemokraterna lyfter alla att de vill se en ökad uppföljning av genomströmningen av elever inom sfi-utbildningen. De menar att många fastnar allt för länge i sfi-studier. Liberalerna skriver att man därför vill se en mer flexibel, individanpassad sfi-utbildning, med ökat fokus på progression. Möjligheten till utbildning på distans genom digitala verktyg och plattformar bör ökas, enligt Liberalerna. Partiet vill införa en kontrollstation efter 52 veckors sfi-studier, och dra in den ekonomiska ersättningen för dem som skolkar från undervisningen. Det är viktigt att vara tydligt med sådana krav och förväntningar, skriver Liberalerna. Liberalerna vill också arbeta för att integrera ett jobbperspektiv i utbildningen i svenska för invandrare genom att förbättra möjligheten att läsa sfi parallellt med arbete. Det är viktigt att alla får möjligheten att gå klart sfi, menar Liberalerna, även den som är föräldraledig eller fått ett heltidsjobb. Slutligen vill Liberalerna höja och skärpa de nationella kraven på sfi-utbildningen för att säkerställa likvärdigheten inom Sverige.

Moderaterna efterfrågar tillförlitlig statistik över andelen nyanlända som läser sfi och deras studieresultat. Liksom Liberalerna vill Moderaterna att varje sfi-elev får en individuell studieplan, utformad med hänsyn till elevens förkunskaper. Moderaterna föreslår också att åtgärder sätts in när en elev inte når godkända studieresultat eller avbryter sfi-studierna. Regeringen bör varje år redovisa utvecklingen av språkkunskaperna (i svenska) bland sfi-deltagare till riksdagen, föreslår Moderaterna. En sådan redovisning ska kopplas till det integrationspolitiska målet om självförsörjning och ytterst till integrationspolitikens övergripande mål.

Kristdemokraterna lyfter fram kunskaper i svenska och förståelse för landets historia och kultur (inkl. grundläggande värderingar) som viktiga för integration. Sådana kunskaper inhämtas bäst på arbetsplatsen, menar Kristdemokraterna. Därför vill man att sfi knyts starkare till arbetspraktik och etableringsinsatser (inkl. satsningar på yrkes-svenska). Kristdemokraterna föreslår att förlänga etableringsprogrammet till fem år, varav de första två åren ska vara obligatoriska och ägnas åt svenskundervisning, samhällsorientering och arbetsmarknadsförberedande utbildning. Kristdemokraterna vill även att fler kommuner ska erbjuda möjligheten att kombinera sfi-studier med kurser på grundläggande och gymnasial nivå inom Komvux. Slutligen vill Kristdemokraterna införa en obligatorisk, individanpassad, arbetsmarknadsinriktad sfi-utbildning för föräldralediga, särskilt för kvinnor. Att få in kvinnor på utbildning och jobb minskar risken att de hamnar i isolering och utsätts för hedersförtryck, skriver Kristdemokraterna.

Sverigedemokraterna betonar att färdigheter i svenska är avgörande för att kunna bli anställningsbar. De menar att kraven på sfi behöver skärpas avsevärt. Partiet vill införa en borte tidsgräns på två år för sfi-studier. De vill även se skärpta krav på närvaro, resultat och utbildningsinnehåll. Det ska bli obligatoriskt för alla som beviljas uppehållstillstånd i Sverige att delta i samhällsorientering, påpekar Sverigedemokraterna. Kursen i samhällsorientering ska ge kännedom om skyldigheter och rättigheter för medborgare i det svenska samhället samt om landets kultur, historia och värdegrund. Sådan kunskap är viktigt för nyanländas möjligheter att lära känna det nya samhället, och för samhällets möjligheter att utkräva ansvar, skriver Sverigedemokraterna. Samhällsorientering ska ges parallellt med svenskundervisning.

Sammanfattningsvis visar dessa fritextsvar att kopplingen mellan sfi och etablering på arbetsmarknaden är i fokus för många partier (S, KD, L, M och SD) – även om partiernas svar på den överordnade frågan ”Vad anser ni vara det viktigaste syftet med sfi?” antyder att alla tre syften (dvs. integrationspolitiska, arbetsmarknadspolitiska och utbildningspolitiska mål) anses lika viktiga.

2.3 Språkrav för permanent uppehållstillstånd och medborgarskap

En fråga som har diskuterats i svensk politik sedan flera år tillbaka är införandet av språkrav för permanent uppehållstillstånd och svenskt medborgarskap.⁶ Vi tog upp frågan om språkrav i vår enkät, formulerad på följande sätt: ”Vilken är er inställning till att införa språkrav i svenska för permanent uppehållstillstånd respektive medborgarskap? Motivera gärna.”

⁶ Regeringen har nyligen lagt två förslag (SOU 2020:54, SOU 2021:2) om införande av språktest för permanent uppehållstillstånd och medborgarskap. I dessa förslag ingick också prov i samhällskunskap. Vi har dock valt att inte inkludera detta i vår enkät eftersom det ligger utanför vårt språkpolitiska fokus.

Kristdemokraterna, Liberalerna, Moderaterna och Sverigedemokraterna ställer sig alla positiva till att införa språkrav i svenska för permanent uppehållstillstånd respektive medborgarskap. Liberalerna betonar att de har förespråkat en sådan reform sedan 2002, och skriver att de under många år inte fått gehör för detta men att flera partier nu har vänt i den här frågan. Liberalerna påpekar att kunskaper i svenska språket är avgörande för integration och de ser det som rimligt att den som vill bygga sin framtid i Sverige ska kunna tala svenska.

Moderaterna, Kristdemokraterna och Sverigedemokraterna är inne på samma linje. De skriver alla att det bör ställas krav på de som vill bosätta sig i Sverige och att ett språkrav sänder en signal till dem att svenska språket är nyckeln till arbetsmarknaden och delaktighet i samhällsgemenskapen. Moderaterna betonar att det är rimligt att ställa sådana krav för permanent uppehållstillstånd eftersom ett sådant tillstånd innebär flera fördelar jämfört med ett tidsbegränsat tillstånd. Vad gäller medborgarskap finns en naturlig koppling till språket som bör förstärkas, skriver Moderaterna. De menar också att kunskaper i svenska är nödvändiga för att kunna utöva de demokratiska rättigheterna som följer av medborgarskapet, till exempel rösträtten i riksdagsval. Kristdemokraterna anser att språkrav för permanent uppehållstillstånd och medborgarskap ökar incitamenten att lära sig svenska och menar att språkrav är en faktor, bland flera, för att förbättra integration och påskynda etablering. Sverigedemokraterna ser gärna att möjligheten att få permanent uppehållstillstånd tas bort och att det i stället enbart utfärdas tidsbegränsade tillstånd. Men så länge permanent uppehållstillstånd finns kvar måste det villkoras av bland annat språkrav, anser de. Språkrav för medborgarskap är en självklarhet för Sverigedemokraterna, som menar att det inte ska vara lätt att få svenskt medborgarskap. De anser att de språkrav som föreslagits i den statliga utredningen som kom för ett år sedan (SOU 2021:2) är alldeles för lågt ställda: kraven måste höjas betydligt. Sverigedemokraterna skriver att det är en otänkbar tanke att en svensk medborgare någonsin skulle behöva tolkhjälp, eller skulle fungera sämre på arbetsmarknaden på grund av bristande språkkunskaper.

Socialdemokraterna och Centerpartiet uttrycker sig lite mer försiktigt, men ändå positivt till införande av språkrav. Socialdemokraterna påpekar att färdigheter i svenska och kunskap om de grundläggande förhållandena i landet är viktiga för inkluderingen i samhället, och de tror att införandet av språkrav kan bli ett incitament att inhämta dessa kunskaper. Centerpartiet vill inte se språkrav för permanent uppehållstillstånd, men de är öppna för att diskutera sådana krav för medborgarskap – förutsatt att det fyller ett tydligt syfte. Vilket syfte det borde handla om kommenteras dock inte.

Vänsterpartiet och Miljöpartiet vill inte ha ett språkrav, varken för permanent uppehållstillstånd eller medborgarskap. Vänsterpartiet hänvisar till forskning som visat att det saknas stöd för att införandet av språkrav leder till snabbare språkinläring eller förbättrad integration. Istället riskerar det att leda till att personer som av olika skäl

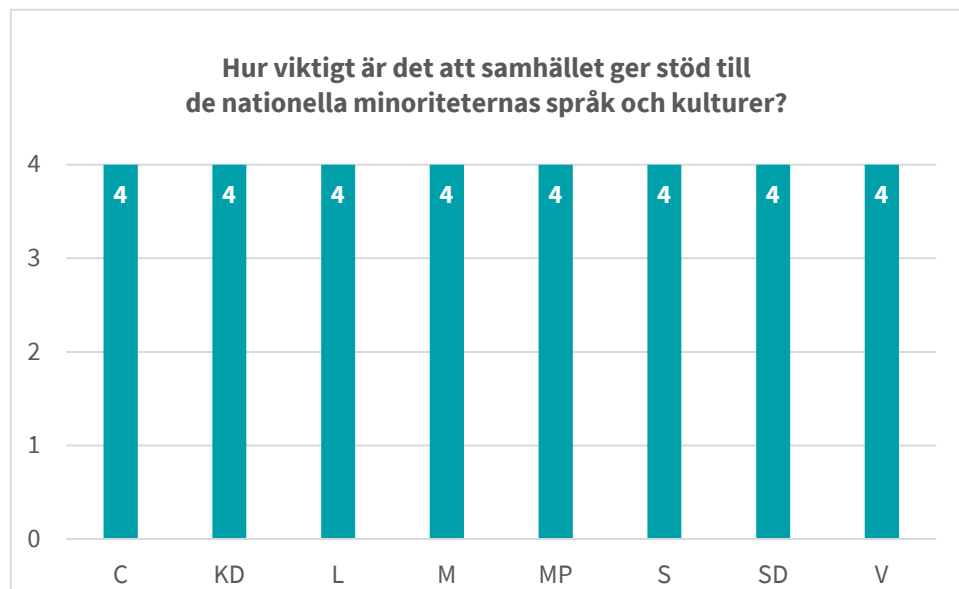
har svårt att lära sig svenska till den nivå som krävs för att klara ett språktest i ännu högre grad exkluderas, påpekar Vänsterpartiet. Även Miljöpartiet oroar sig för att språkkrav snarare försvårar integrationen. Partiet utgår ifrån att människor som kommit till Sverige vill och ska vara med, bidra och utvecklas från starten. Därför föreslår Miljöpartiet att asylsökande ska få undervisning i svenska från dag ett, och att det ska finnas goda möjligheter att kombinera sfi med arbete och yrkesstudier.

Sammanfattningsvis ser vi alltså att det finns stora skillnader mellan de olika riksdagspartierna i frågan om språktest för permanent uppehållstillstånd respektive medborgarskap.

3. De nationella minoritetsspråken

I enkäten ställde vi också en fråga om partiernas inställning till att staten aktivt ska skydda och främja de nationella minoritetsspråken. Hela frågan löd: ”De nationella minoriteternas språk och kultur behöver olika former av stöd från samhället för att kunna överleva i Sverige. Enligt er uppfattning – hur viktigt är det att fortsätta stödja dessa gruppers språk och kultur så att de kan överleva i Sverige?”. Partierna fick ange hur viktigt eller oviktigt de ansåg detta vara på en fyrgradig skala: ”Mycket viktigt”, ”ganska viktigt”, ”inte så viktigt” eller ”inte alls viktigt”.

Som framgår av figur 4 nedan svarade samtliga riksdagspartier att de anser det ”mycket viktigt” att ge stöd till de nationella minoriteternas språk och kultur.

Figur 4. Riksdagspartiernas svar på frågan: ”Hur viktigt är det att fortsätta stödja de nationella minoriteternas språk och kultur så att de kan överleva i Sverige?”. Partierna gav sina svar utifrån en fyrgradig skala: ”Mycket viktigt” (4), ”ganska viktigt” (3), ”inte särskilt viktigt” (2), ”inte alls viktigt”(1).

Graderingen följdes av en fritextfråga där partierna fick möjlighet att motivera sitt svar. Samtliga partier utom Moderaterna kommenterade sina svar. Socialdemokraterna svarar bara kortfattat att de nationella minoritetsspråken är en central del i den nationella minoritetspolitiken. Övriga partier framhåller olika aspekter av minoritetspolitiken och svaren är ganska lika varandra. De flesta partier lyfter fram de nationella minoriteternas rätt att återta sitt språk och sin kultur.

Liberalerna menar att de utgår från en liberal minoritetspolitik med utgångspunkt i individens rätt till självidentifikation, inflytande, frihet från hat och hot samt möjlighet att använda sitt språk. Partiet nämner också att de nationella minoriteternas rätt att använda sitt språk i kontakt med myndigheter bör stärkas. Även Miljöpartiet tar upp demokratiska aspekter av minoriteternas inflytande som en viktig fråga. Partiet skriver att de vill se ett starkt civilsamhälle där de nationella minoriteterna har en tydlig röst i samhällsdebatten och inte hindras att organisera sig eller ta plats. Att våga och att kunna tala sitt språk är centralt enligt Miljöpartiet. Vänsterpartiet lyfter fram de nationella minoriteternas rätt till sin identitet, kulturarv och religion som något Sverige förbundit sig till via internationella avtal. Partiet nämner att de själva lagt ett förslag om att Sametinget ska få mer resurser för att arbeta med språkfrågor och om att förstärka det samiska biblioteket.

Kristdemokraterna svarar att ett fortsatt stöd till de nationella minoriteterna är viktigt för att fler människor ska få tillgång till sina språk. Partiet nämner särskilt Isofs bidragsgivning till de nationella minoriteterna och betydelsen av statens kunskapsspridning om de nationella minoritetsspråken.

Även Sverigedemokraterna nämner de nationella minoriteternas rätt till sitt minoritetsspråk, men snarare än att lyfta fram den demokratiska aspekten beskrivs återtagandet av språket som en förutsättning att vårda och förvalta sin kulturella identitet. Sverigedemokraterna skriver att de nationella minoriteternas kulturer tillsammans med den svenska kulturen utgör ett samlat svenskt kulturarv som partiet värnar. Även Centerpartiet har språken i fokus i sitt svar när de skriver att de nationella minoritetsspråken är hotade och att minoritetspolitiken måste stärkas ytterligare för att skydda de nationella minoritetsspråken som levande språk.

Vi ställde också följdfrågan: ”Vilka åtgärder, om några, anser ni vara särskilt prioriterade för att de nationella minoritetsspråken ska kunna stärkas?”. Samtliga partier nämner specifika åtgärder eller områden de anser prioriterade, med undantag för Moderaterna som svarar att regeringen nyligen⁷ beslutat om satsningar och att partiet därför inte har några ytterligare förslag.

Åtgärdsförslag som rör skola och undervisning lyfts fram av flera partier. Centerpartiet, Liberalerna, Miljöpartiet och Socialdemokraterna svarar att möjligheten att

⁷ Tidpunkten för enkäten var mars–april 2022.

studera de nationella minoritetsspråken i skolan bör förbättras. De tre förstnämnda partierna (C, L, MP) nämner bristen på lärare i dessa språk. Miljöpartiet och Liberalerna skriver dessutom att de stödjer idén om att göra nationellt minoritetsspråk till ett eget ämne och inkludera det i skolans timplan⁸. Liberalerna tar även upp frågan om två-språkig undervisning och menar att tillgången till sådan undervisning bör förbättras.

En annan åtgärd som flera partier tar upp rör de nationella minoriteternas möjlighet att kommunicera med myndigheter på sitt nationella minoritetsspråk. Miljöpartiet och Sverigedemokraterna vill utöka den rätten. Sverigedemokraterna nämner specifikt de icke-territoriella språken jiddisch och romska, vars talare inte har lika långtgående rättigheter som talare av de övriga språken. Partiet vill att frågan om tillgång till jiddisch och romska inom välfärdssektorn ska utredas.

Ytterligare en fråga som några partier (L och V) lyfter fram är minoritetspolitikens målstyrning och uppföljning eller tillsyn. Liberalerna menar att det behövs en bättre struktur för hur målstyrning och uppföljning sker inom kommunerna och regionerna. Vänsterpartiet menar att det behövs ett nationellt tillsynsansvar för att säkerställa att syftet med lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk efterlevs. Båda partier lyfter också fram grundlagsskyddet. Vänsterpartiet skriver att de vill se över frågan om ett starkare grundlagsskydd för de nationella minoriteterna och minoritetsspråken, medan Liberalerna mer specifikt föreslår att de nationella minoriteterna och deras språk bör nämnas i regeringsformen, som ett sätt att förebygga otillräckligt förankrade förändringar kopplade till de aktuella grupperna och språken.

Andra åtgärder som nämns är tillgången till litteratur (S), ökad information och kunskapshöjande åtgärder om de nationella minoritetsspråken (KD och L) samt ökad tillgång till barn- och äldreomsorg på språken (L och SD).

Flera partier nämner åtgärder som redan är beslutade eller genomförda. Det gäller till exempel Centerpartiet som föreslår att ett språkcentrum för meänkieli bör upprättas i Övertorneå. Detta är något som regeringen redan fattat beslut om och som är på väg att genomföras.⁹ Samma sak gäller Miljöpartiets förslag om att ta fram en långsiktig handlingsplan för de nationella minoritetsspråken. I september 2021 lade Isof fram ett sådant handlingsprogram, på uppdrag av regeringen (Sametinget fick samma uppdrag för de samiska språken), och med utgångspunkt i detta lade regeringen i april 2022

⁸ Förslaget att göra nationellt minoritetsspråk till ett eget ämne i grundskolan lades fram i en statlig utredning (SOU 2017:91). Förslaget togs dock inte upp i efterföljande proposition. Istället fick Skolverket regeringens uppdrag att lägga fram förslag om en nationell samordning av undervisningen i nationella minoritetsspråk. Skolverket föreslog bland annat att tillgången till undervisning ska förbättras genom fjärrundervisning (Dnr 7.5.2-2021.451).

⁹ I december 2021 fick Isof i uppdrag av regeringen att under 2022–2024 etablera språkcentrum för finska, jiddisch, meänkieli och romska. Språkcentrum för de samiska språken finns redan.

fram ett eget handlingsprogram.¹⁰ Vidare föreslår Liberalerna att rätten att använda nationella minoritetsspråk ska överföras till socialtjänstlagen, för att rättigheten på så sätt kan fångas upp i den tillsyn som genomförs av Inspektionen för vård och omsorg (IVO). En sådan åtgärd har inte helt och hållet genomförts, men det finns redan en paragraf i socialtjänstlagen som anger att kommuner ska ”verka för att det finns tillgång till personal med kunskaper i finska, jiddisch, meänkieli, romani chib eller samiska där detta behövs i omvårdnaden om äldre människor” (5 kap. 6 §).¹¹

Sammanfattningsvis kan man säga att riksdagspartiernas förslag till åtgärder för att skydda och stärka de nationella minoritetsspråken sammanfaller i det stora hela med de förslag som i olika utredningar och handlingsprogram lagts fram kring språkens revitalisering. Skola och undervisning står i centrum även för många partiers förslag (C, L, MP och S). Åtgärder som inte lagts fram officiellt, men som tas upp av två partier (L och V) är ett starkare grundlagsskydd.

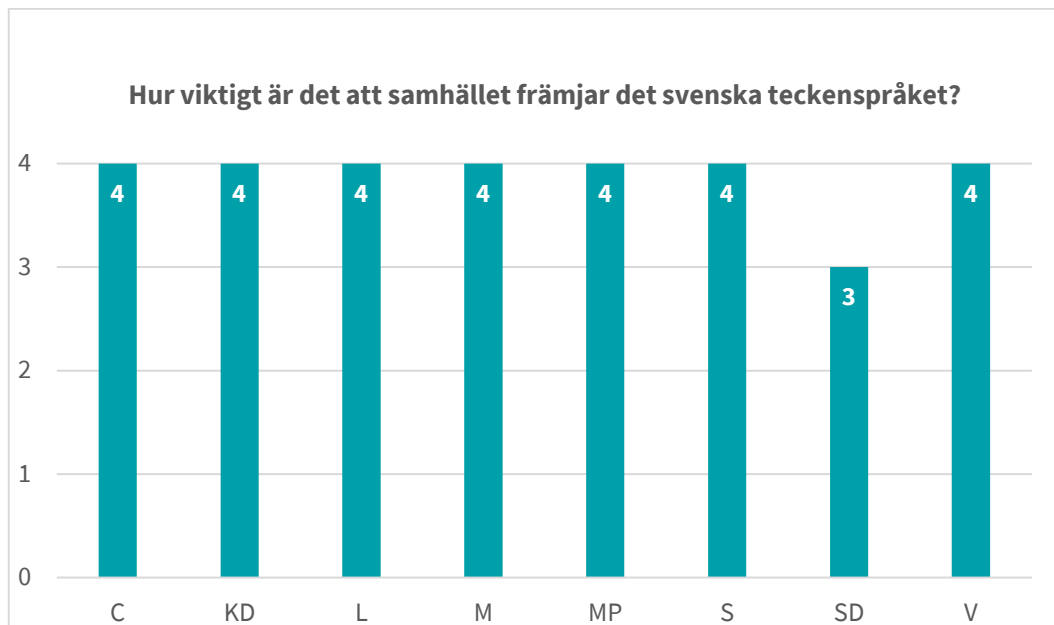
4. Svenskt teckenspråk

Språklagen anger att myndigheter ska skydda och främja det svenska teckenspråket (9 §), samt att den som är döv eller hörselskadad och den som av andra skäl har behov av teckenspråk ska ges möjlighet att lära sig, utveckla och använda det svenska teckenspråket (14 §).

Precis som för frågan om de nationella minoritetsspråken bad vi riksdagspartierna att gradera vikten av främjandet av det svenska teckenspråket, genom frågan ”Hur viktigt anser ni att främjandet av det svenska teckenspråket är?”. Graderingen var även här ”mycket viktigt”, ”ganska viktigt”, ”inte särskilt viktigt” respektive ”inte alls viktigt”.

¹⁰ På uppdrag av regeringen presenterade Isof i september 2021 ett fördjupat handlingsprogram för ett långsiktigt bevarande av de nationella minoritetsspråken finska, jiddisch, meänkieli och romska (Ku2021/01315). Uppdraget var en vidareutveckling av ett tidigare handlingsprogram som lades fram i september 2020 (K2019/01339). Med dessa som grund lades regeringens eget handlingsprogram fram i april 2022, vilket inträffade efter det att de flesta riksdagspartier besvarat Språkrådets enkät.

¹¹ Tidigare gällde paragrafen bara finska, meänkieli och samiska, men sedan 2019 inkluderas också jiddisch och romska.

Figur 5. Riksdagspartiernas svar på frågan: "Hur viktigt anser ni att främjandet av det svenska teckenspråket är?". Partierna gav sina svar utifrån en fyrgradig skala: "Mycket viktigt" (4), "ganska viktigt" (3), "inte särskilt viktigt" (2), "inte alls viktigt" (1).

Som framgår av figur 5 svarar alla partier utom Sverigedemokraterna att främjandet av det svenska teckenspråket är "mycket viktigt". Sverigedemokraterna svarar att de anser att det är "ganska viktigt".

På följdfrågan om vilka åtgärder riksdagspartierna anser särskilt prioriterade för att främja det svenska teckenspråket ger alla partier utom Miljöpartiet ett svar. Det område som de flesta partier lyfter fram är teckenspråkigas tillgång till kultur och samhällsliv, genom tillgång till teckenspråkstolkar. Fyra partier (C, S, V och L) nämner att tillgången till teckenspråkstolkar måste bli bättre.

Ett perspektiv som också tas upp av flera partier är jämförelsen mellan främjandet av de nationella minoritetsspråken och svenskt teckenspråk. Sverigedemokraterna skriver att det är viktigt att svenskt teckenspråk får ta del av de revitaliseringsåtgärder som genomförs för de nationella minoritetsspråken. Även Moderaterna skriver att svenskt teckenspråk, trots sin jämbördiga status med de nationella minoritetsspråken, går miste om de revitaliseringsinsatser som riktas mot minoritetsspråken – ett förhållande som enligt partiet behöver ses över. Även Kristdemokraterna nämner att svenskt teckenspråk har en likvärdig status som de nationella minoritetsspråken enligt språklagen, men kommer inte med något förslag kopplat till detta.

Liberalerna och Vänsterpartiet tar upp tillgången till teckenspråkig undervisning för barn och unga i skolan. Medan Vänsterpartiet tar upp frågan helt kort, och föreslår att teckenspråk ska kunna väljas som modernt språk i skolan, har Liberalerna mer detaljerade förslag. Liberalerna menar dels att tillgången till modersmålsundervisning

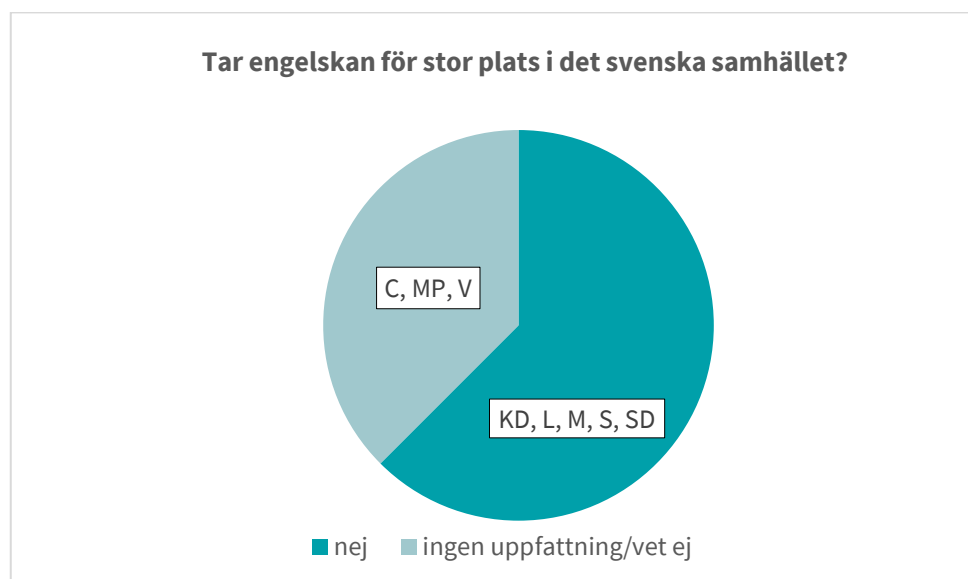
för teckenspråkiga barn och för barn till teckenspråkiga föräldrar måste bli bättre, dels att tillgången till teckenspråklärare måste säkerställas genom att det etableras en teckenspråklärodbildning. Två partier (C och V) nämner också att public service har en viktig roll när det gäller att tillgängliggöra samhällsinformation, nyheter och underhållning för teckenspråksanvändare.

5. Det flerspråkiga samhället

I språklagen finns ingen paragraf som anger någon specifik skyldighet för myndigheter vad gäller det flerspråkiga samhället. Däremot anges det i språklagens så kallade syftesparagraf att: ”lagen syftar [också] till att värna svenskan och den språkliga mångfalden i Sverige samt den enskildes tillgång till språk” (2 §). Med koppling till denna syftesparagraf formulerades ett antal enkätfrågor som behandlar olika aspekter av det flerspråkiga samhället: engelskans plats och roll i Sverige, stöd till flerspråkighet bland människor med utländsk bakgrund (i form av modersmålsundervisning och tolkhjälp), samt främjande av flerspråkighet mer generellt, i hela det svenska samhället. Dessa frågor redovisas i det här kapitlet.

5.1 Engelskan i Sverige

Den första frågan på detta tema handlar om engelskans utbredning i Sverige. Frågan har formulerats utifrån det faktum att användning av engelska är vanligt förekommande. Frågan löd: ”Anser ni att engelskan tar för stor plats i det svenska samhället?”

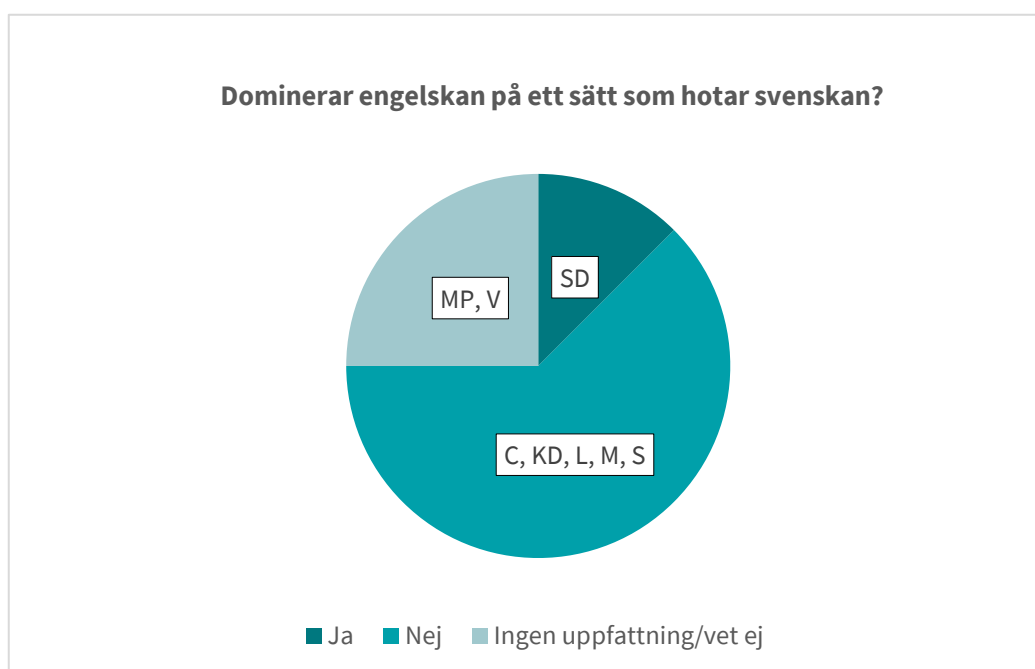

Figur 6. Riksdagspartiernas svar ("ja", "nej" eller "ingen uppfattning/vet ej") på frågan: "Anser ni att engelskan tar för stor plats i det svenska samhället?"

Kristdemokraterna, Liberalerna, Moderaterna, Socialdemokraterna och Sverigedemokraterna svarar ”nej” på denna fråga, medan Centerpartiet, Miljöpartiet och Vänsterpartiet har valt svarsalternativet ”ingen uppfattning/vet ej” (se figur 6). Ingen av riksdagspartierna upplever alltså engelskans utbredning i Sverige som problematisk.

På följdfrågan om engelska dominerar på ett sätt som hotar det svenska språket är det enbart Sverigedemokraterna som svarar ”ja”. Centerpartiet, Kristdemokraterna, Liberalerna, Moderaterna och Socialdemokraterna svarar ”nej”, medan Miljöpartiet och Vänsterpartiet svarar att de inte har någon uppfattning i frågan (se figur 7).

Figur 7. Riksdagspartiernas svar ("ja", "nej" eller "ingen uppfattning/vet ej") på frågan: "Anser ni att engelskan dominerar på ett sådant sätt att det hotar det svenska språket?".

I anslutning till den här frågan gavs möjlighet, särskilt till de som valt svarsalternativ "ja", att beskriva vilken typ av insats de skulle vilja se som skulle kunna motverka engelskans dominans och stärka det svenska språket. Endast Sverigedemokraterna och Liberalerna har utnyttjat denna möjlighet.

Sverigedemokraterna kommenterar att engelskan är viktig som ett globalt språk och att det av den anledningen är betydelsefullt med goda kunskaper i engelska, men att det samtidigt är angeläget att svenskan behåller sin särställning inom landet. För att uppnå detta vill Sverigedemokraterna förbättra skolans svenskundervisning. Liberalerna skriver att det är bra att kunskaperna i engelska är goda i Sverige men att det samtidigt är viktigt att svenskan är samhällsbärande och kan användas inom alla områden. Man bör därför vara medveten om risken för domänförluster inom till exempel forskning och näringsliv, påpekar Liberalerna.

Sverigedemokraterna och Liberalerna tar alltså upp i stort sett samma synpunkter, trots att Liberalerna *inte* ser engelskan som ett hot mot svenska språket medan Sverigedemokraterna gör det. Båda partier betonar att det är bra med engelsk-kunskaper, men att det inte får vara på bekostnad av svenskan. Liberalerna betonar också vikten av att alla ges möjlighet att lära sig svenska. Därmed riktar de sig också specifikt till människor med annan språklig bakgrund än svensk.

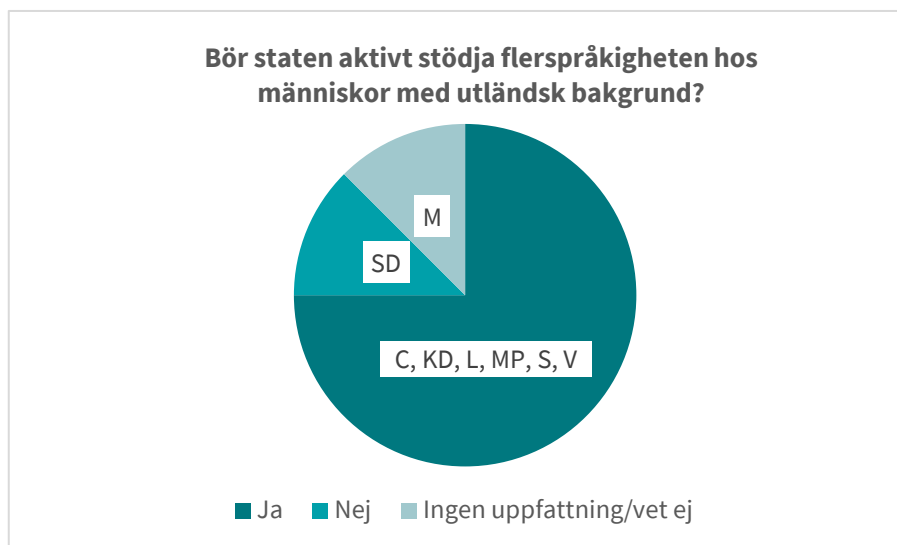
5.2 Stöd till flerspråkiga personer

Ifråga om nationella minoritetsspråk och svenskt teckenspråk innehåller språklagen specifika paragrafer som beskriver att det allmänna har ett särskilt ansvar för att skydda och främja dessa språk. En sådan skrivning finns inte ifråga om de andra ca 200 språken som talas i Sverige, utan där finns följande, lite mer övergripande formulering:

”Den som har ett annat modersmål än de språk som anges i första stycket [dvs. ett nationellt minoritetsspråk eller svenskt teckenspråk] ska ges möjlighet att utveckla och använda sitt modersmål” (14 §).

Eftersom vi ville få reda på *om* och *på vilket sätt* riksdagspartierna tycker att staten aktivt bör stödja Sveriges flerspråkiga befolkning med rötter i andra länder att bibehålla och utveckla sitt/sina förstaspråk, ställdes följande fråga i vår enkät: ”Anser ni att staten aktivt borde stödja flerspråkigheten bland människor med utländsk bakgrund?”.

På den här frågan svarar Centerpartiet, Kristdemokraterna, Liberalerna, Miljöpartiet, Socialdemokraterna och Vänsterpartiet ”ja”, Moderaterna har ingen uppfattning i frågan och Sverigedemokraterna motsätter sig sådana satsningar (se figur 8).

Figur 8. Riksdagspartiernas svar ("ja", "nej" eller "ingen uppfattning/vet ej") på frågan: "Anser ni att staten aktivt borde stödja flerspråkigheten bland människor med utländsk bakgrund?".

Centerpartiet, Liberalerna, Socialdemokraterna, Miljöpartiet och Vänsterpartiet motiverar sitt svar genom att lyfta fram positiva aspekter av flerspråkighet, både för samhället och för den enskilda individen. Miljöpartiet, Socialdemokraterna och Liberalerna nämner förstaspråkets betydelse för såväl lärande av andra språk som för kunskapsinhämtning mer generellt. Vänsterpartiet varnar också för att strävanden att bygga enspråkiga stater i en mångkulturell värld medför ett förtryck av minoriteter, och partiet betonar att invandrade grupper bidrar såväl till Sveriges kultur som till landets utveckling.

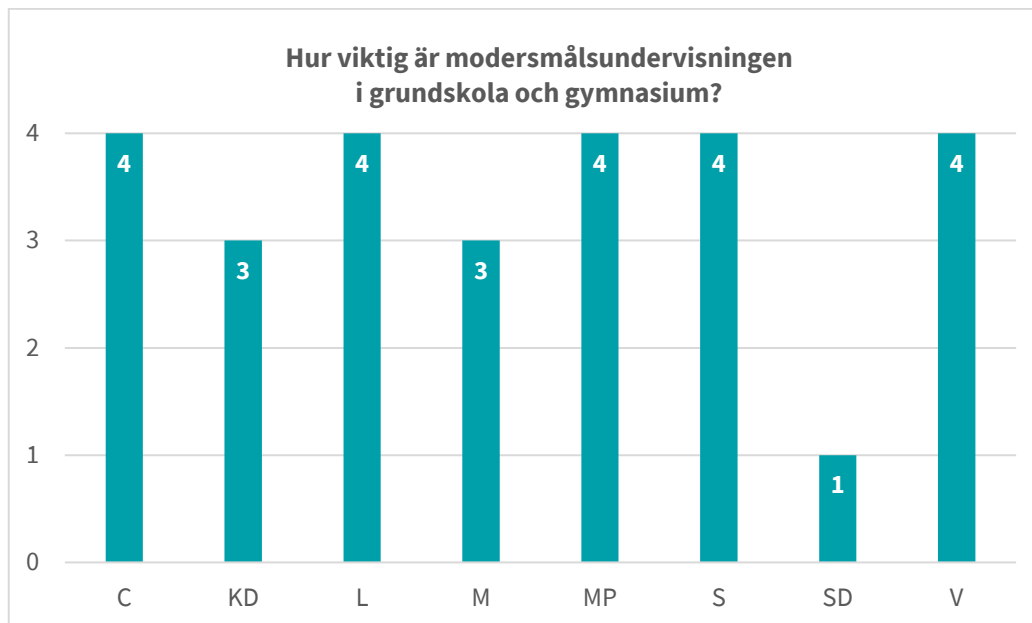
Då vi efterfrågade ifall det finns någon särskild typ av åtgärd partierna skulle vilja få till stånd för att stödja flerspråkigheten bland människor med utländsk bakgrund, skriver Kristdemokraterna att det inte behövs fler åtgärder i och med att det finns tillräckligt stöd redan idag, inskrivet i språklagen och skollagen.

Flera partier – Centerpartiet, Liberalerna, Miljöpartiet och Vänsterpartiet – lyfter här vikten av en högkvalitativ modersmålsundervisning (se även avsnitt 5.3). Miljöpartiet vill utvidga möjligheten att läsa modersmål till att även omfatta vuxenstuderande. Centerpartiet nämner även fortsatta satsningar på utbildning i svenska för invandrare (sfi) och undervisning och utbildning i andra språk. Socialdemokraterna nämner stöd till folkbibliotekens utbud av litteratur på många språk, inte bara svenska. Även Vänsterpartiet nämner stöd till utgivning och spridning av litteratur på flera språk samt till språkbevarande insatser som sker i olika etniska organisationers regi.

Sammanfattningsvis är det främst Sverigedemokraterna men även Moderaterna och Kristdemokraterna som utmärker sig i den aktuella frågan om stöd till personer med utländsk bakgrund i syfte att bevara och utveckla sin flerspråkighet. Medan alla övriga partier (C, L, MP, S och V) menar att sådana satsningar är viktiga är dessa tre partier antingen helt emot sådana satsningar (SD) eller nöjda med det stöd som ges idag (KD och M).

5.3 Modersmålsundervisning

Frågan om riksdagspartiernas inställning till modersmålsundervisning löd: ”Hur viktig anser ni att modersmålsundervisningen i grundskola och gymnasium är?”. Partierna fick ange hur viktigt eller oviktigt de ansåg detta vara på en fyrgradig skala: ”Mycket viktigt”, ”ganska viktigt”, ”inte så viktigt” eller ”inte alls viktigt”.

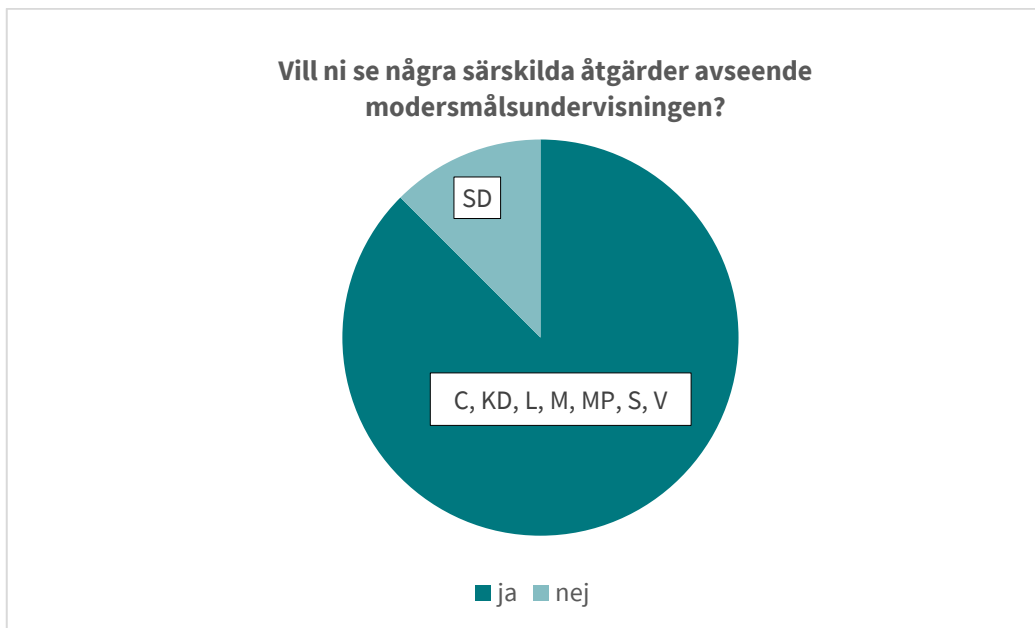

Figur 9. Riksdagspartiernas svar på frågan: "Hur viktig anser ni att modersmålsundervisningen i grundskola och gymnasium är?". Partierna gav sina svar utifrån en fyrgradig skala: "Mycket viktigt" (4), "ganska viktigt" (3), "inte särskilt viktigt" (2), "inte alls viktigt" (1).

Som figur 9 visar anser de flesta riksdagspartier – Centerpartiet, Liberalerna, Miljöpartiet, Socialdemokraterna och Vänsterpartiet – att modersmålsundervisning är mycket viktig. Kristdemokraterna och Moderaterna har valt svarsalternativet "ganska viktigt" på den här frågan. Sverigedemokraterna är det enda partiet som menar att modersmålsundervisning inte alls är viktig. I fritextsvaret till frågan skriver Sverigedemokraterna att de vill avskaffa modersmålsundervisning och i stället vill rikta resurserna till svenskämnet.

De partier som anser att modersmålsundervisning är mycket viktig (C, L, MP, S och V) betonar alla att modersmål är ett stöd i elevernas kunskapsutveckling. De hänvisar till forskning som visat att ett väl utvecklat förstaspråk ger eleverna bättre förutsättningar att lära sig såväl svenska som andra språk och andra skolämnen. Modersmålsundervisning är också ett verktyg för att värna den språkliga mångfalden i Sverige, skriver Socialdemokraterna. Centerpartiet lyfter även kopplingen mellan modersmålet och den kulturella identiteten och menar att möjligheten att bevara, använda och utveckla modersmålet är viktigt för elevernas identitetsskapande.

På följdfrågan om partierna vill se några särskilda åtgärder avseende modersmålsundervisningen, svarar alla partier utom Sverigedemokraterna "ja" (figur 10).

Figur 10. Riksdagspartiernas svar ("ja", "nej" eller "ingen uppfattning/vet ej") på frågan: "Vill ni se några särskilda åtgärder avseende modersmålsundervisningen?"

Flera partier – Centerpartiet, Kristdemokraterna, Liberalerna, Miljöpartiet och Socialdemokraterna – efterfrågar fler utbildade modersmåls lärare. Såväl Socialdemokraterna som Miljöpartiet nämner att de också vill stärka rätten till studie vägledning på modersmålet. För att få fler att vilja arbeta som modersmåls lärare är det viktigt att stärka modersmåls lärarnas status och att förbättra deras arbetsvillkor, tillägger Miljöpartiet.

Liberalerna pekar på ett antal praktiska problem som gör att elever ibland väljer bort ämnet modersmål, bland annat lokalfrågor och schemaläggning. Det faktum att ämnet ofta förläggs till en annan skola, efter den övriga undervisningens slut, gör ämnet mindre attraktivt ur elevperspektiv, menar Liberalerna.

Även Kristdemokraterna fokuserar på sådant som inte fungerar, och påpekar att det finns stora brister såväl ifråga om ämnets organisation som i själva undervisningen. Sådana brister, menar Kristdemokraterna, påverkar både likvärdigheten och kvaliteten. De vill därför tillsätta en utredning i syfte att reformera ämnet så att en god och evidensbaserad modersmålsundervisning kan säkerställas.¹² Utredningen bör också se över vem som har rätt till modersmålsundervisning, skriver Kristdemokraterna. Partiet förespråkar också ökade möjligheter för fjärr- och distansundervisning i ämnet.

¹² En sådan statlig utredning gjordes för bara några år sedan (SOU 2019:18). Det är oklart om Kristdemokraterna vill se ytterligare en utredning av ämnet.

Moderaterna betonar att modersmålsundervisning aldrig får ske på bekostnad av undervisning i andra ämnen, särskilt svenska och matematik, och att modersmålsundervisning därför bör ligga utanför ordinarie lektionstid.

Vänsterpartiet föreslår däremot att modersmålsundervisningen just bör ligga inom timplanen i grundskolan, dels för att eleverna ska kunna få en lagstadgad minsta garanterad undervisningstid, dels för att kunna åstadkomma en likvärdighet i undervisningen. Vänsterpartiet vill också se en utökad rätt att studera modersmål på Komvux för internationellt adopterade som i vuxen ålder söker sitt ursprung. Vänsterpartiet föreslår dessutom att även ensamkommande barn och ungdomar ska kunna delta i modersmålsundervisning. Så ser det inte ut idag, eftersom rätten till modersmålsundervisning bygger på att språket talas i hemmet.

Även Miljöpartiet ser gärna att undervisning i ämnet modersmål sker under skoldagen. Miljöpartiet vill också utöka antalet timmar för såväl modersmålsundervisning – särskilt på de nationella minoritetsspråken – som studiehandledning. Betyg i modersmål bör ge extra meritpoäng, menar Miljöpartiet.

Centerpartiet betonar en likvärdig skolgång för alla barn. Alla barn har rätt till undervisning som är anpassad efter elevens förutsättningar, oavsett vilket modersmål eleven har. Modersmålsundervisning är en aspekt av likvärdigheten, menar Centerpartiet.

Av ovanstående kan vi konstatera att frågan om modersmålsundervisning engagerar riksdagspartierna – och att den avslöjar vitt skilda ställningstaganden. Medan Sverigedemokraterna och Moderaterna verkar uppfatta det som att det finns en motsättning mellan satsningar på svenska å ena sidan och satsningar på andra modersmål än svenska å andra sidan, betonar de flesta övriga riksdagspartierna (C, L, MP, S och V) snarare att ett starkt modersmål är en resurs för kunskapsinhämtning – även ifråga om svenska språket.

5.4 Tillgång till tolk

Stöd till flerspråkighet bland människor med utländsk bakgrund kan också handla om rätten till tolkhjälp. I enkäten ställdes frågan: ”Anser ni att myndigheter bör vara skyldiga att anlita tolk när de har att göra med en person som inte behärskar svenska?”.

Samtliga riksdagspartier anser att myndigheter bör ha en sådan skyldighet (se figur 11).

Figur 11. Riksdagspartiernas svar ("ja", "nej" eller "ingen uppfattning/vet ej") på frågan: "Anser ni att myndigheter bör vara skyldiga att anlita tolk när de har att göra med en person som inte behärskar svenska?".

I fråga om i vilka situationer personer som inte behärskar svenska ska erbjudas tolkhjälp går synpunkterna något isär. Frågan formulerades på följande sätt: "Om ni svarade *ja*: inom vilket område anser ni det viktigt att myndigheten är skyldig att anlita tolk om personen ifråga inte behärskar svenska?". Som svar kunde ett eller flera av följande alternativ väljas: "domstol", "sjukvård", vid vissa viktiga kontakter med myndigheter", vid alla myndighetskontakter", "annat".

Miljöpartiet, Socialdemokraterna och Vänsterpartiet anser att myndigheter vid behov ska tillgodose tolkhjälp vid alla myndighetskontakter. Centerpartiet, Moderaterna och Sverigedemokraterna menar att detta ska gälla vid vissa viktiga kontakter med myndigheter. Moderaterna nämner domstol och sjukvård som samhällsområden där tolkning ska erbjudas. Kristdemokraterna skriver, med hänvisning till patientlagen och förvaltningslagen, att tolkhjälp vid behov ska erbjudas inom sjukvården och vid myndighetskontakter. Liberalerna skriver att de ställer sig bakom gällande lagstiftning och nämner myndighetskontakter, sjukvård och socialtjänst som exempel där tolkhjälp bör tillhandahållas. Om tillgången till tolkar är begränsad, till exempel på mindre orter, bör man kunna använda sig av telefontolk, föreslår Liberalerna. De betonar också att barn under 18 år aldrig ska behöva tolka åt familjemedlemmar.

På följdfrågan om vem eller vilka som ska ha fri tillgång till tolkar svarar samtliga partier att alla som behöver tolk för att kunna ha en fungerande kontakt med myndigheterna ska erbjudas tolkhjälp. Men fritextsvaren visar att partierna ändå ser lite olika på frågan. Miljöpartiet, Socialdemokraterna och Vänsterpartiet hänvisar till rättvise-

aspekten: om någon behöver tolkhjälp för att kunna få sina rättigheter tillgodosedda ska staten erbjuda sådan hjälp. Liberalerna och Moderaterna skriver att tolkhjälp ska tillhandahållas vid behov, men de betonar att samhället samtidigt måste ställa tydliga förväntningar på att alla som kan lära sig svenska också gör det. Moderaterna påpekar att behovet av tolkning kommer att minska efter införandet av språkrav för permanent uppehållstillstånd och medborgarskap. Sverigedemokraterna vill tidsbegränsa rätten till tolkhjälp till att enbart omfatta personer som bott i Sverige mindre än tre år.

Sammanfattningsvis råder det ganska stor enighet bland riksdagspartierna i frågan om rätten till tolkhjälp för personer som inte behärskar svenska. Moderaterna och Sverigedemokraterna är dock tydliga med att de på olika sätt vill minska eller inskränka detta stöd.

5.5 Främjande av flerspråkighet i samhället generellt

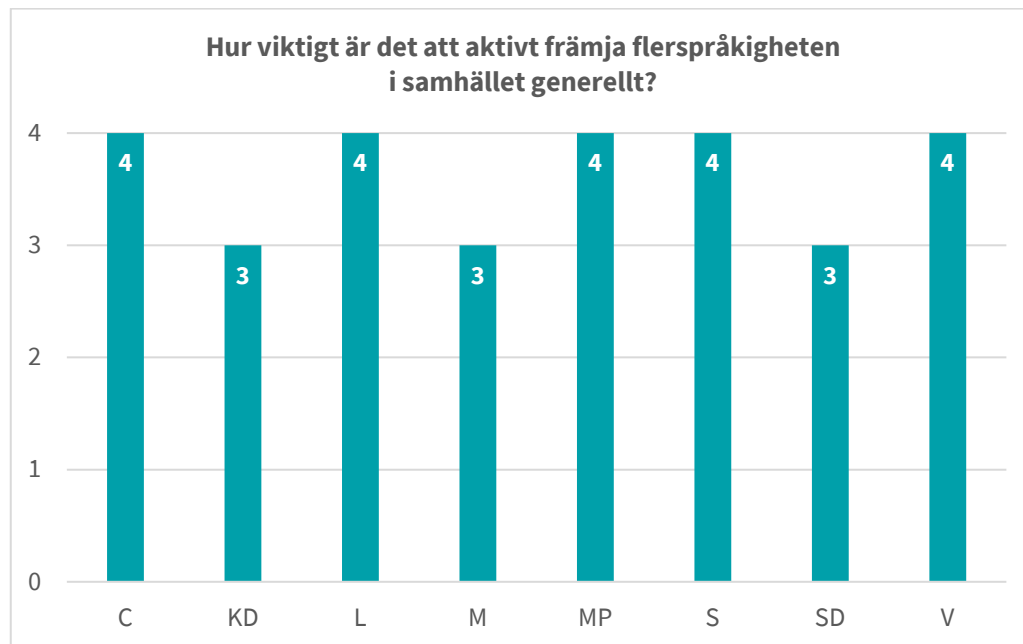
Enkäten avslutades med en fråga om främjande av flerspråkighet i samhället generellt, det vill säga även bland majoritetssvenskar. Frågan löd: ”Anser ni att staten aktivt borde främja flerspråkighet bland medlemmar i majoritetsbefolkningen?”. Samtliga riksdagspartier svarade ”ja” på frågan (se figur 12).

Figur 12. Riksdagspartiernas svar ("ja", "nej" eller "ingen uppfattning/vet ej") på frågan: "Anser ni att staten aktivt borde främja flerspråkighet bland medlemmar i majoritetsbefolkningen?".

I en följdfråga ville vi få reda på *hur* viktigt riksdagspartierna anser att det är att aktivt främja flerspråkigheten i samhället generellt. Som figur 13 visar ser vi här lite skillnader mellan de olika riksdagspartierna. Precis som vid frågan om modersmålsundervisningen finns en uppdelning i Centerpartiet, Liberalerna, Miljöpartiet, Socialdemokraterna och Vänsterpartiet å ena sidan, och Kristdemokraterna, Moderaterna och Sverigedemokraterna å andra sidan (se figur 13).

Figur 13. Riksdagspartiernas svar på frågan: "Hur viktigt anser ni det är att aktivt främja flerspråkigheten i samhället generellt?". Partierna gav sina svar utifrån en fyrgradig skala: "Mycket viktigt" (4), "ganska viktigt" (3), "inte särskilt viktigt" (2), "inte alls viktigt" (1).

Centerpartiet, Liberalerna, Miljöpartiet, Socialdemokraterna och Vänsterpartiet anser att ett aktivt främjande av flerspråkigheten i hela det svenska samhället är "mycket viktigt", medan Kristdemokraterna, Moderaterna och Sverigedemokraterna uppger att sådana satsningar är "ganska viktigt".

Men i motsats till frågorna om språkkrav för medborgarskap, sfi och modersmålsundervisning – som samtliga partier har många tankar om – får vi intryck att det här är en fråga som partierna inte har funderat så mycket över. På vår avslutande fråga om det finns något/några språk som de skulle vilja se särskilda satsningar på, får vi nämligen endast några få svar. Vänsterpartiet skriver att de inte vill peka ut något specifikt språk, Miljöpartiet meddelar att de inte har tagit ställning i frågan än, och Centerpartiet svarar gott och kort "nej". Socialdemokraterna nämner återigen fortsatta satsningar på modersmålsundervisning och litteratur på andra språk. Kristdemokraterna anser att det redan idag erbjuds tillräckligt stöd för främjande av flerspråkighet i form av språkundervisningen i grund- och gymnasieskolan. Även Moderaterna

och Liberalerna nämner skolundervisningen som ett viktigt verktyg för främjande av flerspråkigheten i samhället. De lyfter framför allt fram vikten av undervisning i engelska för alla elever från tidig ålder, men också undervisning i andra moderna språk samt andra nordiska språk. Liberalerna ser också gärna en kvalificerad undervisning på högskolenivå i såväl de stora världsspråken som i andra språk, inklusive de klassiska – samt fortsatta satsningar på att vårda och utveckla svenskan som det samhällsbärande språket. Sverigedemokraterna slutligen, lämnar frågan obesvarad.

6. Avslutande diskussion

Som nämnts i inledningen av den här rapporten är syftet med Språkrådets valenkät att kartlägga riksdagspartiernas inställning till de mest centrala språkpolitiska frågorna inför den nya mandatperioden. Vi ville teckna en språkpolitisk kompass utifrån riksdagspartiernas inställning till bevarandet av de nationella minoritetsspråken och svenskt teckenspråk, till modersmålsundervisningen, sfi, språkkrav för permanent uppehållstillstånd och medborgarskap, engelskans roll i det svenska språksamhället och flera andra frågor. En sådan kompass kan förhoppningsvis vara till hjälp för de väljare som tycker att språksamhällets utveckling är en viktig framtidsfråga.

Enkäten innehöll både flervalsfrågor och fritextfrågor. Flervalsfrågor är ett trubbigt mätinstrument. Svaren på några av flervalsfrågorna i den här enkäten gav intryck att vissa partier var överens, när de i själva verket inte alls delade åsikt. Sådant kom fram i följdfrågorna, som alltid var utformade som öppna frågor och alltså gav partierna möjlighet att själva formulera ett svar. Ett generellt problem med att jämföra partiernas svar på de öppna frågorna är att vissa partier i flera fall har lämnat kortfattade svar. Det gäller särskilt Socialdemokraterna, och i viss mån Centerpartiet och Miljöpartiet. Liberalerna däremot har lämnat betydligt längre svar än de övriga partierna. Detta kan medföra en risk att vissa partier (särskilt L) syns mer i redovisningen. Samtidigt skulle man kunna se det som att långa svar visar på engagemang, vilket kanske också är rimligt att ta hänsyn till. Vad gäller Socialdemokraternas generellt korta svar skulle man också kunna nämna att partiet vid tidpunkten för enkätens genomförande var regeringsparti, vilket betyder att Socialdemokraterna under mandatperioden haft ansvar och möjlighet att styra politiken och därför rimligtvis inte har lika många synpunkter på den nuvarande situationen som partierna i opposition har. Dessa kontextuella förhållanden kan vara bra att ha i bakhuvudet när partiernas svar jämförs.

Vad kan då sammanfattningsvis sägas utifrån den genomgång av partiernas åsikter och förslag som redovisats ovan? Går det att urskilja svarsmonster som kan tolkas i termer av höger- respektive vänsterpolitik? Och är det överhuvudtaget intressant att

diskutera resultaten i sådana termer? I och med de senaste årens turbulens kring regeringsfrågan och de olika överenskommelser om samarbete som gjorts mellan partier från båda blocken, till exempel genom januariöverenskommelsen, kan man naturligtvis hävda att det inte går att dela in riksdagspartierna i ett höger- respektive vänsterblock längre. För enkelhetens skull väljer vi dock i den här avslutande diskussionen att ändå – där det är möjligt – utgå från en höger-vänsterskala för att kunna skapa en bättre överblick över partiernas positioner. Vi har då räknat Miljöpartiet, Socialdemokraterna och Vänsterpartiet som ett vänsterblock medan Centerpartiet, Kristdemokraterna, Liberalerna, Moderaterna och Sverigedemokraterna räknats som ett högerblock. På några ställen benämns Centerpartiet och Liberalerna som ”mittenpartier”. Kategoriseringen är gjord enbart i syfte att underlätta för läsaren att få en överblick.

Först och främst kan det konstateras att det finns vissa frågor där det går att urskilja ett någorlunda tydligt mönster mellan de partier som vanligtvis anses tillhöra högerblocket i svensk politik och de partier som vanligtvis anses tillhöra vänsterblocket. I andra frågor går det inte att urskilja någon sådan tydlig skillnad mellan blocken – och i ytterligare andra frågor bryts blockmönstret av att ett enskilt parti har synpunkter som inte går i linje med det block partiet vanligtvis tillhör. Ett exempel är frågan om språkrav, där Socialdemokraterna har samma åsikt som partierna från högerblocket – nämligen att ett krav bör införas. Det innebär alltså att det i vissa frågor råder mer eller mindre enighet mellan riksdagspartierna medan skillnaderna är betydligt större i andra.

De frågor där det råder störst enighet handlar om stödet och främjandet av de nationella minoriteternas språk och kultur respektive främjandet av det svenska teckenspråket. Samtliga partier angav att främjandet av de nationella minoritetsspråken och svenskt teckenspråk är ”mycket viktigt”. Även om partierna i fritextsvaren valde att lyfta fram olika slags åtgärder, så går det inte att se någon tydlig skillnad mellan partierna när det gäller graden av engagemang för de nationella minoriteterna och de nationella minoritetsspråken. Det går heller inte att se någon tydlig gemensam koppling mellan de synpunkter partierna redovisar och det block de tillhör. Däremot visade svaren att partierna väljer att lägga tyngdpunkten på vissa enskilda frågor. Vänsterpartiet nämner till exempel vid flera tillfällen samernas rättigheter samt behovet av en skärpt lagstiftning och uppföljning av minoritetspolitiken, Kristdemokraterna vill driva frågan om att älvdalskan ska bli ett nationellt minoritetsspråk och Liberalerna har fokus på utbildningsfrågor. Utifrån dessa svar går det inte att generellt säga att ett parti är mer progressivt eller konservativt än ett annat inom minoritetspolitiken. Ett undantag är möjligtvis hållningen till minoritetslagen, där Vänsterpartiet sticker ut genom att partiet svarar ”nej” på frågan om huruvida minoritetslagen uppfyller sitt syfte, medan övriga partier svarar ”ja”. Vänsterpartiet menar att de nationella minoriteternas rättigheter bör skrivas in i grundlagen och att det ska etableras

ett fungerande nationellt tillsynsansvar. Dessa svar tillsammans med ”nej”-svaret på frågan om minoritetslagens effekt gör att Vänsterpartiet möjligen är mer progressivt när det gäller inställningen till de nationella minoriteternas rättigheter i jämförelse med övriga partier, men helhetsbilden är ändå att partierna inte står särskilt långt ifrån varandra i dessa minoritetspolitiska frågor.

Medan partierna själva verkar värdera främjandet av de nationella minoriteterna och minoritetsspråken ungefär lika högt, kan det vara intressant att jämföra resultatet från valenkäten med resultatet från en annan studie som Språkrådet senast genomförde 2020. I undersökningen utförde Språkrådet, med hjälp av Kantar-Sifo, en mätning av befolkningens kunskap om och attityd till bevarandet av de nationella minoriteternas språk och kultur.¹³ Där framkom att 44 procent av befolkningen i Sverige anser att samhällets främjande av de nationella minoriteternas språk och kultur är ”mycket viktigt”, medan 39 procent anser det ”ganska viktigt”. En majoritet av de som bor i Sverige (83 procent) är alltså positiva till ett aktivt främjande, vilket ändå får sägas vara i linje med riksdagspartiernas inställning. Om resultatet istället delas in i respondenternas väljarsympatier kan man dock se en del skillnader. Personer som angett att de sympatiserar med Miljöpartiet och Vänsterpartiet är mest positiva. Bland sympatisörer till Miljöpartiet angav 76 procent att främjandet är ”mycket viktigt” och 19 procent att det är ”ganska viktigt”. Bland Vänsterpartiets sympatisörer svarade 69 procent ”mycket viktigt” och 28 procent ”ganska viktigt”. I andra änden finns sympatisörer till Sverigedemokraterna som har lägst andel positiva – 18 procent anser främjandet ”mycket viktigt” och 38 procent ”ganska viktigt”. Trots skillnaden mellan dessa partier kan man ändå konstatera att även bland de väljare som var minst positiva (SD-sympatisörer) anser ändå en majoritet (56 procent) att samhällets främjande av de nationella minoriteternas språk och kultur är viktigt. Riksdagspartierna verkar alltså ha med sig befolkningens stöd i viljan att aktivt främja de nationella minoriteterna språk och kultur.

Ungefär samma förhållande av enighet mellan partierna gäller för de enkätfrågor i Språkrådets valenkät som handlar om engelskans inflytande och statens ansvar för en grundläggande dokumentation av svenska språket. Ingen av riksdagspartierna svarar ”ja” på frågan om de anser att engelskan tar för stor plats i samhället, och på följdfrågan om engelskan dominerar på ett sätt som hotar svenskan är det bara Sverigedemokraterna som svarar ”ja”. Fem partier svarar ”nej” (C, KD, L, M och S) och två svarar att de inte har någon uppfattning (MP och V). Det går inte att utläsa några tydliga mönster utifrån en höger-vänsterskala. Endast Liberalerna och Sverigedemokraterna lämnar fritextsvar där de uppger ungefär samma ståndpunkt; att kunskaper i engelska är viktiga men att det inte får gå ut över svenskan. Svenskan ska

¹³ *Rapporten Nationella minoriteter 2020 – vad vet Sveriges befolkning om dem? genomfördes av Språkrådet, Isof, tillsammans med Länsstyrelsen i Stockholms län och Sametinget. Samma mätning har också genomförts 2010 och 2015.*

vara samhällsbärande. Det verkar alltså inte som att det finns någon större splittring mellan partiernas inställning till engelskans roll – samtidigt som det inte heller verkar vara en fråga som partierna funderat så mycket över eller planerar att lägga några konkreta förslag om.

På frågan om huruvida staten bör ha ansvar för att det finns grundläggande dokumentation av svenskan svarar alla partier ”ja”. Tittar man på fritextsvaren ser man dock att det verkar finnas vissa skillnader i de åtgärder som föreslås. Medan samtliga partier framhåller betydelsen av att det produceras ordböcker och lexikon på svenska, så ligger tonvikten hos Kristdemokraterna och Sverigedemokraterna på bevarandet av svenskan som en form av kulturarv, vilken antyder ett mer konservativt synsätt. Moderaterna framhåller vikten av digitalisering av den dokumentation av svenskan som redan finns. Och Vänsterpartiet betonar vikten av att studera förändringar i nysvenskan och nutida dialekter, vilket skulle kunna tolkas som ett fokus på dagens svenska och ett mer pluralistiskt perspektiv. Det faktum att fritextsvaren från alla partier överlag är korta och ganska vaga ger dock intrycket av att man inte i någon högre grad funderat över frågan om svenska språkets infrastruktur och statens roll i förhållande till den – ungefär som i frågan om engelskans roll i det svenska språksamhället.

I inställningen till språkrav för permanent uppehållstillstånd respektive medborgarskap återfinns de största skillnaderna mellan partierna. Skillnaderna följer något så när partiernas position på höger-vänsterskalan. De flesta partier i högerblocket (KD, L, M, och SD) samt Socialdemokraterna, vill införa språkrav medan Miljöpartiet och Vänsterpartiet inte vill det. Centerpartiet intar en mellanposition och vill inte införa språktest för permanent uppehållstillstånd men ”kan tänka sig att diskutera språktest för medborgarskap”. Högerpartierna (KD, L, M, och SD) anser att det bör ställas krav på de som vill bosätta sig i Sverige och att ett språkrav sänder en signal till dem att svenska språket är nyckeln till arbetsmarknaden och delaktighet i samhällsgemenskapen. Socialdemokraterna skriver att de är för ett språktest men uttrycker sig betydligt mer försiktigt än de borgerliga partierna. Socialdemokraterna tror att språkrav kan bli ett incitament för de som kommer till Sverige att vilja lära sig majoritetsspråket svenska. Miljöpartiet och Vänsterpartiet däremot uttrycker en oro för att språkrav snarare kommer att leda till exkludering av personer som av olika skäl har svårt att lära sig svenska till den nivå som krävs för att klara ett språktest, och därmed kommer att försvåra integrationen. Sverigedemokraterna är det parti som utmärker sig mest i frågan och skriver att de vill ta bort det permanenta uppehållstillståndet helt och hållet. Dessutom vill partiet att språktestet för medborgarskap ska ligga på en högre kunskapsnivå än vad som för närvarande ligger som förslag (se SOU 2021:2).

Partiernas inställning till de övriga frågorna som rör det flerspråkiga samhället (nämligen stöd till Sveriges flerspråkiga befolkning med rötter i andra länder att bibehålla och utveckla sitt/sina förstaspråk; främjande av flerspråkighet i samhället

mer generellt, det vill säga bland alla medborgare; rätten till modersmålsundervisning; rätten till tolk för personer som inte behärskar svenska; inställningen till undervisning i svenska för invandrare, sfi), visar också på tydliga skillnader mellan partierna. Men i dessa frågor går det inte lika enkelt att dra en strikt skiljelinje mellan ett högerblock (C, KD, L, M, SD) och vänsterblock (MP, S, V). Här ser vi ofta – men inte alltid – en uppdelning i å ena sidan Kristdemokraterna, Moderaterna och Sverigedemokraterna, och å andra sidan Centerpartiet, Liberalerna, Miljöpartiet, Socialdemokraterna och Vänsterpartiet. Det är alltså de tre partierna som ligger längst till höger på skalan som i de här frågorna ofta utmärker sig i jämförelse med övriga partier.

Ett sådant mönster framträder till exempel i frågan om staten aktivt bör stödja Sveriges flerspråkiga befolkning med rötter i andra länder att bibehålla och utveckla sitt/sina förstaspråk. Detta verkar vara en fråga som framför allt engagerar partierna på vänstersidan av den politiska skalan samt Centerpartiet och Liberalerna, som alla föreslår olika åtgärder för att främja flerspråkigheten för denna grupp. Kristdemokraterna och Moderaterna lämnar inga förslag på området och Sverigedemokraterna motsätter sig sådana satsningar.

På frågan om staten aktivt bör främja flerspråkigheten i samhället i stort, även bland majoritetsbefolkningen, råder total enighet. Samtliga partier anser att detta är viktigt. På följdfrågan *hur* viktigt detta är, framträder dock återigen en skillnad mellan å ena sidan högerpartierna (KD, M och SD) som svarar att detta är ”ganska viktigt” och å andra sidan partierna i vänsterblocket (MP, S och V) och de som står mer i mitten (C, L), som anser att ett sådant främjande är ”mycket viktigt”. Inget av partierna har några detaljerade kommentarer eller förslag i fritextsvaren.

När det gäller modersmålsundervisningen syns återigen samma mönster. Sverigedemokraterna anser att modersmålsundervisning inte alls är viktig, Kristdemokraterna och Moderaterna tycker att det är ”ganska viktigt” med undervisning i modersmål medan övriga partier (C, L, MP, S och V) tycker att det är ”mycket viktigt”. Inställningen syns också i fritextsvaren där partierna i högerblocket (KD och M) fokuserar på undervisningsformens svårigheter och organisatoriska brister och inte anser att ämnet ska ingå i timplanen för grundskolan. Som jämförelse skriver Miljöpartiet och Vänsterpartiet att modersmålsämnet borde ligga innanför timplanen. Centerpartiet, Liberalerna, Miljöpartiet, Socialdemokraterna och Vänsterpartiet betonar alla att modersmål är ett viktigt stöd i elevernas kunskapsutveckling, och vill se olika satsningar på ämnet. Sverigedemokraterna däremot vill avskaffa modersmålsundervisningen helt och hållet.

Mönstret är något mer splittrat i frågan om tillgång till tolk. Medan samtliga riksdagspartier anser att myndigheter har en skyldighet att erbjuda tolk i kontakt med en person som inte behärskar svenska, skiljer partierna sig ifråga om inom vilket/vilka område(n) tillgången till tolk ska gälla. Partierna längre till vänster är något mer

generöst inställda till tolktillgång medan partierna längst till höger är mer återhållsamma, även om inget av partierna vill dra in rätten till tolk helt. Moderaterna skriver att införandet av ett språkrav kommer att innebära att behovet av tolk kommer att minska framöver. Sverigedemokraterna vill begränsa rätten till tolk till personer som bott i Sverige kortare tid än tre år.

I frågan om syftet med undervisningen i svenska för invandrare (sfi) verkar partierna vid första anblick ligga nära varandra, i det att sex av de åtta riksdagspartierna (C, KD, L, S, SD och V) svarar att alla tre mål som nämns i enkäten (integrationspolitiska mål, arbetsmarknadspolitiska mål respektive utbildningspolitiska mål) är lika viktiga. De två övriga partierna (M och MP) anger integrationspolitiska mål som det viktigaste syftet med sfi. Tittar man dock på vad partierna skriver i fritextsvaren är det ofta det arbetsmarknadspolitiska målet som nämns, särskilt av partierna som befinner sig på högernsida av den politiska skalan (KD, L, M, SD), men också av Socialdemokraterna. Vissa insatser lyfts av partier från både höger- och vänsterblocket. Det gäller till exempel behovet av en mer individanpassad studieplan (L, M, S). Men i övrigt finns en del skillnader i partiernas syn på sfi och vilka åtgärder de lyfter fram som viktigast. Medan partierna inom vänsterblocket (S och V)¹⁴ samt Centerpartiet tar fasta på behovet av kvalitetshöjningar av själva undervisningen och mer resurser, lyfter partierna inom högerblocket (KD, L, M och SD) snarare fram behovet av effektivitet, kontroll och krav. Moderaterna tar till exempel upp behovet av en snabbare och mer effektiv genomströmning av elever och en bättre kontroll av elevers studieresultat. Sverigedemokraterna vill införa en bortre tidsgräns på två år för offentligt finansierade sfi-studier. Samtidigt lyfter några av partierna till höger (KD och L) fram förslag som är inriktade på ökad tillgänglighet till sfi, till exempel behovet av att individanpassa utbildningen för föräldralediga kvinnor, så att de lättare ska kunna integreras i samhället och på arbetsmarknaden.

Överlag kan man alltså se en skillnad mellan partierna med utgångspunkt i höger-vänsterskalan när det gäller vissa frågor, men inte alla. Om man hårdrar resultaten något skulle man kunna säga att partierna längst till höger (KD, M och SD) generellt är mer positivt inställda till språkrav, men mer negativt inställda eller avvaktande till åtgärder som gäller flerspråkigheten i samhället (modersmålsundervisning, tolktillgång och andra åtgärder som främjar flerspråkigheten hos människor med utländsk bakgrund), medan det omvända gäller för partierna till vänster (särskilt MP och V). I de här frågorna intar Socialdemokraterna, Centerpartiet och Liberalerna snarare en mellanposition: i vissa frågor ställer dessa partier sig på samma sida som Kristdemokraterna, Moderaterna och Sverigedemokraterna, och i andra frågor närmare Miljöpartiet och Vänsterpartiet. När det gäller sfi vill samtliga partier förbättra undervis-

¹⁴ Miljöpartiet lämnade inte något fritextsvar i den här frågan.

ningen, men högerblocket har större fokus på kontroll och uppföljning medan vänsterblocket har sitt fokus på kvalitetsförbättringar genom tillförsel av resurser.

Intressant nog finns inga större skillnader mellan partierna när det gäller inställningen till främjandet av de nationella minoriteternas språk och kultur respektive främjandet av det svenska teckenspråket. Samtliga partier verkar ha en positiv inställning till främjandet och ger förslag till åtgärder för att stärka minoriteternas tillgång till språk och kultur, även om partiernas fokus ligger på olika delar av den fastslagna minoritetspolitiken. Inget av partierna vill begränsa främjandet eller föreslår någonting som ligger helt utanför den fastslagna linjen och det handlingsprogram som regeringen redan presenterat. Det borde alltså finnas goda möjligheter att också i framtiden, efter valet 2022, fatta gemensamma politiska beslut över både parti- och blockgränsen i dessa frågor.

Inte heller frågan om engelskans plats i det svenska språksamhället tyder på några större motsättningar partierna emellan (möjligtvis med undantag av SD som ser engelska som ett hot mot svenska språket). Och även när det gäller främjandet av det svenska språket i form av dokumentation (ordböcker, lexikon, termlistor) verkar partierna vara överens om att detta är viktigt, även om man även här lyfter fram lite olika typer av åtgärder. Hur staten ska säkra svenskans dokumentation verkar dock inte vara något som partierna funderat så mycket över. Frågan är stor och kanske har partierna inte identifierat detta perspektiv och betraktat det som inom räckhåll för politiken. Centerpartiets kommentar på frågan om svenskans dokumentation vittnar om ett sådant synsätt: "Vad som krävs för att upprätthålla språkvården ser vi mer som en fråga för professionen att bedöma".

Att döma av svaren i Språkrådets enkät återfinns splittringen i svensk politik alltså inte i främjandet av de nationella minoritetsspråken eller det svenska teckenspråket, och inte heller i stödet till infrastrukturen till svenska språket, eller i inställningen till engelskans inflytande. Det är snarare i inställningen till sådant som rör det flerspråkiga samhället som skillnaderna mellan de olika riksdagspartierna framträder. I vissa av frågorna är splittringen mindre och inte lika tydligt uppdelad i en höger- och vänsterblock (t.ex. i frågorna om sfi och tillgång till tolk), i andra frågor är den mer tydlig (t.ex. vad gäller modersmålsundervisning och främjande av flerspråkighet, särskilt för människor med utländsk bakgrund). Den allra största splittringen gäller frågan om språkrav för permanent uppehållstillstånd och medborgarskap. I den frågan står partierna längst från varandra, med Vänsterpartiet och Miljöpartiet som inte vill ha sådana krav i ena änden och Sverigedemokraterna som vill ha hårdare språkrav i den andra änden.

Med utgångspunkt i Språkrådets enkät skulle man alltså kunna göra en förutsägelse om den svenska språkpolitikens förutsättningar inför den nya mandatperioden, oavsett vilken regering vi kommer att få efter valet. Medan möjligheterna för kompro-

missar ser goda ut i frågor som bland annat rör de nationella minoriteterna, det svenska teckenspråket och stödet för ordböcker på svenska, kan det finnas konfliktlinjer i beslut som till exempel rör modersmålsundervisningen och sfi-undervisningen. Frågan om språkrav är egentligen redan utredd, men delar av förslaget (språkravet för permanent uppehållstillstånd samt vilka aktörer som ska vara inblandade i utformning och testning) återstår att lösa.

Det är också viktigt att komma ihåg att det som redovisas i den här rapporten bygger på de svar som partierna har gett vid ett specifikt tillfälle. Även om svaren förhoppningsvis ger en god fingervisning om var partierna står i de språkpolitiska frågorna så vet vi ju alla att det som verkligen gör skillnad naturligtvis inte först och främst är det som sägs utan det som görs, det vill säga den konkreta politik som partierna genomför. Det återstår alltså att se vilka språkpolitiska beslut som kommer att fattas efter riksdagsvalet 2022.

Referenser

Fördjupat handlingsprogram för bevarandet av de nationella minoritetsspråken finska, jiddisch, meänkieli, romska och samiska – redovisning av regeringsuppdrag. Ku2021/01315. Stockholm: Institutet för språk och folkminnen (Isof), 2021.

Handlingsprogram för bevarande och främjande av de nationella minoritetsspråken. Stockholm: Kulturdepartementet, 2022.

Handlingsprogram för bevarande av de nationella minoritetsspråken finska, jiddisch, meänkieli, romska och samiska – redovisning av regeringsuppdrag. Ku2019/01339/CSM. Stockholm: Institutet för språk och folkminnen (Isof), 2020.

Nationella minoriteter 2020 – vad vet Sveriges befolkning om dem? Stockholm: Språkrådet (Isof), Länsstyrelsen i Stockholms län och Sametinget, 2021.

Redovisning av uppdrag om nationell samordning av undervisning i minoritetsspråk, U2018/01224, U2020/05328, U2020/06608. Stockholm: Skolverket, 2021.

Lagar

Lag (SFS 2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk.

Socialtjänstlag (SFS 2001:453).

Språklag (SFS 2009:600).

Statens offentliga utredningar

SOU 2017:91. *Nationella minoritetsspråk i skolan – förbättrade förutsättningar till undervisning och revitalisering*. Stockholm: Utbildningsdepartementet.

SOU 2019:18. *För flerspråkighet, kunskapsutveckling och inkludering. Modersmålsundervisning och studiehandledning på modersmål*. Stockholm: Utbildningsdepartementet.

SOU 2020:54. *En långsiktigt hållbar migrationspolitik*. Stockholm: Justitiedepartementet.

SOU 2021:2. *Krav på kunskaper i svenska och samhällskunskap för svenskt medborgarskap*. Stockholm: Justitiedepartementet.

Bilaga 1: Enkät till riksdagspartierna

1. Vilket parti representerar ni?
 - a. Centerpartiet
 - b. Kristdemokraterna
 - c. Liberalerna
 - d. Miljöpartiet
 - e. Moderaterna
 - f. Socialdemokraterna
 - g. Sverigedemokraterna
 - h. Vänsterpartiet

Språklagen

2. Anser ni att språklagen (SFS 2009:600) har haft god effekt utifrån sitt syfte: att främja det svenska språket, de nationella minoritetsspråken, det svenska teckenspråket och tillgången till andra språk?
 - Ja
 - Nej
 - Ingen uppfattning/vet ej
3. Finns det något ni tycker borde ändras i språklagen? Utgå gärna från de specifika paragraferna i lagen (lagtexten bifogas längst bak i detta frågeformulär).
 - [Fritext]

Svenska språket

- 4a. Anser ni att engelskan tar för stor plats i det svenska samhället?
 - Ja
 - Nej
 - Ingen uppfattning/vet ej
- 4b. Anser ni att engelskan dominerar på ett sådant sätt att det hotar det svenska språket?
 - Ja
 - Nej
 - Ingen uppfattning/vet ej
- 4c. Om ni svarade *ja* på fråga 4b: Finns det någon särskild typ av insats ni skulle vilja få till stånd för att motverka engelskans dominans och främja det svenska språket?
 - [Fritext]
- 5a. Tycker ni att staten har ett ansvar att se till att viss grundläggande dokumentation av svenska språket produceras och görs tillgänglig (t.ex. ordböcker, lexikon, termlistor)?
 - Ja
 - Nej
 - Ingen uppfattning/vet ej

- 5b. Om ni svarade *ja* på fråga 5a: Vilken slags dokumentation av svenskan anser ni särskilt viktig att ge stöd åt?
- [Fritext]
6. Vilken är er inställning till att införa språkrav i svenska för permanent uppehållstillstånd respektive medborgarskap? Motivera gärna.
- [Fritext]
- 7a. Vad anser ni vara det viktigaste syftet med sfi (utbildning i svenska för invandrare)?
- Integrationspolitiska mål, dvs. sfi som en förutsättning för integration och delaktighet i det svenska samhället.
 - Arbetsmarknadspolitiska mål, dvs. sfi som ett verktyg för anställningsbarhet och ett snabbt inträde på arbetsmarknaden samt egenförsörjning.
 - Utbildningspolitiska mål, dvs. sfi som en kvalificerad språkutbildning.
 - Annat
 - Om ni har kryssat för flera svarsalternativ, var vänlig och rangordna efter vilket ni tycker är viktigast [fritextsrad]
- 7b. Om ni valt alternativet *annat* i fråga 7c, specificera gärna här.
- [Fritext]
- 7c. Vill ni se några särskilda åtgärder avseende sfi (utbildning i svenska för invandrare)? I så fall, vilka?
- [Fritext]

De nationella minoritetsspråken

- 8a. De nationella minoriteternas språk och kultur behöver olika former av stöd från samhället för att kunna överleva i Sverige. Enligt er uppfattning – hur viktigt är det att fortsätta stödja dessa gruppers språk och kultur så att de kan överleva i Sverige?
- Mycket viktigt
 - Ganska viktigt
 - Inte särskilt viktigt
 - Inte alls viktigt
- 8b. Motivera gärna ert svar på 8a här.
- [Fritext]
9. Utöver paragraferna 7 och 8 i språklagen, syftar även minoritetslagen (SFS 2009:724) till att stärka och främja de nationella minoriteterna och minoritetsspråken. Anser ni att minoritetslagen har haft god effekt utifrån sitt syfte?
- Ja
 - Nej
 - Ingen uppfattning/vet ej

10. Vilka åtgärder, om några, anser ni vara särskilt prioriterade för att de nationella minoritetsspråken ska kunna stärkas?

- [Fritext]

Det svenska teckenspråket

11. Hur viktigt anser ni att främjandet av det svenska teckenspråket är?

- Mycket viktigt
- Ganska viktigt
- Inte särskilt viktigt
- Inte alls viktigt

12. Vilka åtgärder, om några, anser ni vara särskilt prioriterade för att främja det svenska teckenspråket?

- [Fritext]

Andra språk/flerspråkighet

13a. Anser ni att staten aktivt borde stödja flerspråkigheten bland människor med utländsk bakgrund?

- Ja
- Nej
- Ingen uppfattning/vet ej

13b. Motivera gärna ditt svar på 13a här.

- [Fritext]

13c. Om ni svarade *ja* på fråga 13a: finns det någon särskild typ av insats ni skulle vilja få till stånd för att stödja flerspråkigheten bland människor med utländsk bakgrund?

- [Fritext]

14a. Hur viktig anser ni att modersmålsundervisningen i grundskola och gymnasium är?

- Mycket viktig
- Ganska viktig
- Inte särskilt viktig
- Inte alls viktig

14b. Motivera gärna ert svar på 14a här.

- [Fritext]

15a. Vill ni se några särskilda åtgärder avseende modersmålsundervisningen?

- Ja
- Nej
- Ingen uppfattning/vet ej

15b. Om ni svarade *ja* på fråga 15a: vilka åtgärder skulle ni vilja se avseende modersmålsundervisningen?

- [Fritext]

16a. Anser ni att myndigheter bör vara skyldiga att anlita tolk när de har att göra med en person som inte behärskar svenska?

- Ja
- Nej
- Ingen uppfattning/vet ej

16b. Om ni svarade *ja* på fråga 16a: inom vilket område anser ni det viktigt att myndigheten är skyldig att anlita tolk om personen ifråga inte behärskar svenska?

- Domstol
- Sjukvård
- Vid vissa viktiga kontakter med myndigheter
- Vid alla myndighetskontakter
- Annat

16c. Vem eller vilka tycker ni ska ha fri tillgång till tolkar?

- [Fritext]

17a. Anser ni att staten aktivt borde främja flerspråkighet bland medlemmar i majoritetsbefolkningen?

- Ja
- Nej
- Ingen uppfattning/vet ej

17b. Om ni svarade *ja* på fråga 17a: finns det något/några språk som ni skulle vilja se särskilda satsningar på?

- [Fritext]

18. Hur viktigt anser ni det är att aktivt främja flerspråkigheten i samhället generellt?

- Mycket viktig
- Ganska viktig
- Inte särskilt viktig
- Inte alls viktig

STORT TACK FÖR ERA SVAR!

Bilaga Språklag (SFS 2009:600)

Bilaga 2: Språklagen (SFS 2009:600)

SFS nr: 2009:600

Departement/myndighet: Kulturdepartementet

Utfärdad: 2009-05-28

Ändringsregister: [SFSR \(Regeringskansliet\)](#)

Källa: [Fulltext \(Regeringskansliet\)](#)

Lagens innehåll och syfte

1 § I denna lag finns bestämmelser om svenska språket, de nationella minoritetsspråken och det svenska teckenspråket.

Lagen innehåller även bestämmelser om det allmännas ansvar för att den enskilde ges tillgång till språk samt om språkanvändning i offentlig verksamhet och i internationella sammanhang.

2 § Syftet med lagen är att ange svenskans och andra språks ställning och användning i det svenska samhället. Lagen syftar också till att värna svenskan och den språkliga mångfalden i Sverige samt den enskildes tillgång till språk.

3 § Om en annan lag eller en förordning innehåller någon bestämmelse som avviker från denna lag, gäller den bestämmelsen.

Svenska språket

4 § Svenska är huvudspråk i Sverige.

5 § Som huvudspråk är svenskan samhällets gemensamma språk, som alla som är bosatta i Sverige ska ha tillgång till och som ska kunna användas inom alla samhällsområden.

6 § Det allmänna har ett särskilt ansvar för att svenskan används och utvecklas.

De nationella minoritetsspråken

7 § De nationella minoritetsspråken är finska, jiddisch, meänkieli, romani chib och samiska.

8 § Det allmänna har ett särskilt ansvar för att skydda och främja de nationella minoritetsspråken.

Det svenska teckenspråket

9 § Det allmänna har ett särskilt ansvar för att skydda och främja det svenska teckenspråket.

Språkanvändningen i offentlig verksamhet

10 § Språket i domstolar, förvaltningsmyndigheter och andra organ som fullgör uppgifter i offentlig verksamhet är svenska.

I annan lag finns särskilda bestämmelser om rätt att använda nationella minoritetsspråk och annat nordiskt språk.

När det gäller skyldigheten för domstolar och förvaltningsmyndigheter att anlita tolk och att översätta handlingar finns det särskilda bestämmelser.

11 § Språket i offentlig verksamhet ska vara vårdat, enkelt och begripligt.

12 § Myndigheter har ett särskilt ansvar för att svensk terminologi inom deras olika fackområden finns tillgänglig, används och utvecklas.

Svenskan i internationella sammanhang

13 § Svenska är Sveriges officiella språk i internationella sammanhang.

Svenskans ställning som officiellt språk i Europeiska unionen ska värnas.

Den enskildes tillgång till språk

14 § Var och en som är bosatt i Sverige ska ges möjlighet att lära sig, utveckla och använda svenska. Därutöver ska

1. den som tillhör en nationell minoritet ges möjlighet att lära sig, utveckla och använda minoritetsspråket, och
2. den som är döv eller hörselskadad och den som av andra skäl har behov av teckenspråk ges möjlighet att lära sig, utveckla och använda det svenska teckenspråket.

Den som har ett annat modersmål än de språk som anges i första stycket ska ges möjlighet att utveckla och använda sitt modersmål.

15 § Det allmänna ansvarar för att den enskilde ges tillgång till språk enligt 14 §.